Nº. 30. Donderdag 6 October 1904. 4de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.

Per regel	f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels .	- 0.09
» » » 1000 » .	- 0.08
» » » 3000 » .	- 0.07

Mededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's Jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.

Een Inteekenbiljet voor het lidmaatschap vindt men op de 2de pag. van het Bijblad.

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Naar aanleiding der Millioenenrede. — Week-Overzicht — Oost-Indische Berichten. — West-Indische Berichten. — G. P. Rouffaer enz. — Bedenkelijke moraal. — De welvaart-commissie. — Van vreemde Koloniën. — Boekbespreking (bescheiden wenken). — Inhoud van de voornaamste Nederl. Tijdschriften voor Oost- en West-Indië. — Feuilleton.

Mededeelingen:

I. Van de Afdeeling 's Gravenhage.

Wegens schoonmaak zal ons locaal Laan van Meerdervoort 195 op Vrijdag en Zaterdag, 7 en 8 October, gesloten zijn.

Den Algemeenen Secretaris der Commissiën zal die dagen te spreken zijn ten zijnen huize in de Reinkenstraat 16.

II. Indisch Genootschap.

Algemeene Vergadering op Dinsdag 11 October 1904, des avonds te **acht** uren, in het lokaal van het Genootschap, van Galenstraat 14.

Onderwerp van behandeling:

Bespreking van het bestuursbeleid in Nederlandsch Oost-Indië, toegelicht in verband met beschouwingen over de behoeften van de verschillende deelen van Indië en meer speciaal van Midden-Celebes.

In te leiden door den heer A. J. N. Engelenberg, ass. res. titulair in de Tominibocht.

Naar aanleiding der Millioenenrede.

In het Weekoverzicht van ons vorig nummer is reeds het een en ander uit de *Millioenenrede* aangehaald; hier volgen daarover nog enkele opmerkingen.

Wellicht zijn er onder onze lezers, die vragen: wat is de Millioenenrede? Voor hen diene tot verklaring, dat bij het voorleggen der Staatsbegrooting aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, de Minister van Financiën telken jare eene rede houdt, waarin de algemeene financieele toestand van het Rijk wordt besproken en in verband daarmede de aangebodene ramingen voor het volgende jaar, zoowel van de uitgaven als van de middelen (inkomsten), in hoofdtrekken worden toegelicht; dit jaarlijks in de Kamer voorgedragen of voorgelezen stuk, noemt men «de Millioenenrede».

Ze was op den 22 September jl. niet opwekkend. Wel kon de Minister zeer gunstige cijfers noemen van de afgeloopen jaren 1902 en 1903, die, hoofdzakelijk door hoogere inkomsten dan de raming was, in plaats van de gevreesde tekorten, te zamen eene, zonder nadeelig saldo sluitende rekening geven; slecht was echter het uitzicht op hetgeen, volgens de uitkomsten in de reeds verstreken maanden, in het jaar 1904 de middelen beloofden, zoodat de Minister in verband met een geraamd tekort van minstens f 3,400.000 op de concept-begrooting voor 1905, op versterking van 's lands geldmiddelen door nieuwe belastingen had moeten rekenen.

Door verhooging van den accijns op sterken drank (gedistilleerd), tot f 70 per HL. en door het heffen van 5 opcenten op de vermogens- en bedrijfsbelasting, zouden, zoo werd berekend, ongeveer drie millioen gulden 's jaars geïnd worden.

Ruim een derde van het tekort van 3,400.000 over 1905 geraamd, vindt zijn oorsprong in de hulp, die men uit de Nederlandsche Staatskas aan Oost-Indië wil verleenen. Slechts met een zeer kort en koel woord werd door den Minister van Financiën over die door het Moederland te verleenen geldelijke hulp gesproken; de daarover handelende alinea's nemen wij in haar geheel over:

»In het Ontwerp der Middelenwet komt niet meer voor de daarin jaarlijks voor *Memorie* uitgetrokken post: »Aandeel van de geldmiddelen van Nederlandsch-Indië in de »uitgaven, wegens uitgifte of beleening van bewijzen van »vlottende schuld«. Het wegvallen van dezen post uit de lijst der middelen houdt verband met de, bij de begrooting voor Ned.-Indië te nemen beslissing ten aanzien van de wijze, waarop Nederland financieele hulp zal verleenen om Indië voor verdere inzinking te behoeden.

»Zooals nader door den Minister van Koloniën wordt uiteengezet in de Memorie van Toelichting tot eene wetsvoordracht tot wijziging en verhooging der Indische begrooting voor 1905, wordt het voorstel gedaan: voor rekening van het Moederland te nemen: de rente der vlottende schuld, die volgens de tot dusver gevolgde regeling ten laste voor Indië zou komen. Dat rentebedrag wordt voor 1905 op f 1,200.000 geraamd. De vlottende schuld zal echter — in verband met den toestand van 's Rijks schatkist — vermoedelijk in het volgend jaar worden geconsolideerd tot een bedrag tusschen 30 en 40 millioen gulden (dit wil zeggen, dat er voor dit bedrag eene leening zal moeten worden gesloten). Na de consolidatie zal behalve de rente ook de aflossing van deze schuld ten laste van de Nederlandsche schatkist komen. Het voorstel strekt dus om ten behoeve van de Indische financiën een offer te brengen, dat aanvankelijk op f 1,200.000 wordt geraamd, doch na de consolidatie van de loopende en van de eerste maanden nog uit te geven vlottende schuld eenigermate zal stijgen. Welk cijfer het dan zal bereiken, is niet met juistheid te zeggen. Immers dit hangt af, zoowel van het te leenen bedrag als van de voorwaarden, waartegen de leening zal worden geplaatst. Vermoedelijk zal intusschen te dier zake op eene jaarlijksche uitgave van ongeveer f 300,000 à f 400.000 boven de evengemelde f 1.200.000 zijn te rekenen.«

Nu moge het ons, gelet op de gebruiken, niet verwonderen, dat de Minister van Financiën bij zijn beschouwingen over de Nederlandsche Staatsbegrooting zich niet in het breede bezig houdt met hetgeen Oost-Indië betreft en zich bepaalt tot de typische uitdrukking, dat de hulp verleend wordt: «om Indië voor verdere inzinking te behoeden», toch zou het met het oog op alles, wat over Java's nood en over het bestaan eener *Eereschuld* van Nederland geschreven is, zeker velen goed gedaan hebben, wanneer met een enkel woord, zij het dan alleen tot troost voor de belastingbetalers, op het plichtmatige en het ook voor Nederland hoogst nuttige van het geldelijk bijstaan van Oost-Indië ware gewezen geworden.

Wellicht had de Minister dan ook daarbij de verklaring kunnen afleggen, of de Regeering meent, dat met het nu voorgestelde *alles* wordt gedaan, wat voor het herstel van den gezonden economischen toestand op Java en de geleidelijke ontwikkeling der Buitenbezittingen *noodig* is, en of er van *nog verder hulp verleenen* al dan niet sprake zal kunnen zijn.

Zijne Excellentie heeft echter blijkbaar het kenbaar maken der Regeeringsmeening hieromtrent geheel aan haar collega voor Koloniën willen overlaten en wij zullen dus uit diens, in de Millioenenrede aangehaalde, Memorie van Toelichting moeten putten om onze lezers ter zake voor te lichten.

Aan het uiteenzetten der voorgestelde *Financieele Regeling* zijn in dat staatsstuk drie en een halve bladzijde gewijd en toch blijkt niet duidelijk, of de Regeering van meening is, dat door het overnemen der vlottende schuld, tot een bedrag van f 30 à f 40 millioen, nu door Nederland alles is gedaan, wat het voor Indië doen *kan* of liever: doen *wil*. Let men op de volgende alinea:

»Nederland zal eens en vooral weten, welke eischen aan zijne middelen worden gesteld en voor de regeling der Staatsfinanciën is elk element van onzekerheid weggenomen. Dit zou nog niet geheel het geval zijn, wanneer de bedoeling voorzat om over een zeker aantal jaren de thans naar Nederland overgaande schuld weder terug te brengen ten laste van Indië, voor zoover zij op dat tijdstip nog niet mocht zijn afgelost en casu quo van Indië terug te vorderen het bedrag, dat inmiddels door Nederland was voldaan. Met loslating van vroeger daartegen gekoesterde bedenkingen, is de ondergeteekende echter van oordeel, dat het èn voor Nederland èn voor Indië de voorkeur verdient, dat de hulp van Nederland eene afgesloten rekening vorme, waarop niet wordt teruggekomen, vooreerst omdat alléén in dat geval alle onvastheid is te vermijden, en ten andere omdat de verplichting tot terugbetaling ten gevolge zou hebben, dat de behartiging van economische belangen, die vehooging van jaarlijksche uitgaven vorderen, meer zoude vertraagd worden dan zonder schade kan worden toegelaten.«

dan zou men denken, dat verder hulp verleenen niet zou staan op het program van deze Regeering, doch leest men dan daarna:

»De gevolgen der voorgestelde regeling voor Indië zijn deze: Gelijk hooger is toegelicht, zullen de fondsen voor de uitvoering van het economisch programma moeten worden verkregen door het opnemen van geld en daardoor ontstaat een met elk jaar stijgende uitgaaf, wegens rente van vlottende schuld. Tot goedmaking van deze rente zal Indië kunnen beschikken over het hooger genoemd, onder de uitgaven vrijvallend, bedrag, waaruit volgt, dat het ten behoeve van de noodig geachte economische maatregelen in totaal een zoodanig kapitaal zal kunnen besteden, dat de daarover verschuldigde rente gelijk staat met het bedrag, dat het, dank zij de hulp van Nederland, jaarlijks bespaart. Dit minimum rentebedrag wijst dus tevens de grens aan, tot waar de thans gedachte hulpverschaffing reikt.«

dan mag men uit het slot daarvan afleiden, dat ook de Minister van Koloniën de deur wil openlaten om meerderen financieelen steun te verleenen, wanneer het blijkt, dat de 40 millioen, die als een gevolg dezer eerste mildheid van het Moederland voor de goede uitvoering van eenigszins doeltreffende verbeteringsplannen, lang niet voldoende zullen zijn.

In dezen laatsten zin werd de ministerieëele verklaring dan ook opgevat door *Het Vaderland*, want, in zijn nummer van 23 September, de millioenenrede besprekende, geeft het o. a. 't volgende te lezen:

»Deze vrij aanzienlijke som (het tekort van f 3.400.000) zou lager zijn geweest, wanneer niet, ten behoeve van de Oost, 's Rijks schatkist op een kier ware gezet. Voorgesteld zal nl. worden de rente der vlottende schuld, die volgens de tot dusver gevolgde regeling ten laste van Indië kwam, voor rekening van het Rijk te nemen. Na de waarschijnlijke consolidatie der vlottende schuld zal deze rente vermoedelijk een jaarljksch bedrag van zestien ton uitmaken.

Daartegen protesteeren wij allerminst, de Minister van Koloniën is hier op den goeden weg en hij zal wel bemerken, dat met dezen maatregel het eindstation door hem nog niet is bereikt.«

Anders is, naar hetgeen wij uit een redactieartikel van den 2en October opmaken, de meening van de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Het blad betreurt, dat uit de memorie van den Minister niet blijkt, of met de thans voorgenomen hulp het doel, menschelijkerwijs gesproken, zal worden bereikt, bij het vele wat te doen valt, wordt dit evenwel betwijfeld, doch debat hier-

FEUILLETON.

De Hechtste Band.

Naar het Engelsch door N. v. Z.

Hoofdstuk II.

Twee maanden waren verloopen sinds Paul Vereker op het kerkhof van Pragpur was ter ruste gelegd, en de goden waren genadig geweest. Er was regen gevallen, lang achtereen; de verschroeide, uitgedroogde grond had die weldadige stroomen hemelwater hoorbaar in zich opgenomen; de dampkring was, tusschen die stortbuien in, zwaar met uitwasemingsdampen bezwangerd; als door een tooverslag was de plantenwereld tot herleving gekomen, men kon de boomen en grassprieten *zien* groeien.

Het erf der Jahans, was nu, in plaats van een akelig kaal en stoffig stuk grond, een tropisch woud in miniatuur geworden, vol vuurroode slingerplanten en helder groene boschjes van reusachtig onkruid. Onder het lage dak der woning was alles klam en schimmelig van de vocht, kleine kikvorschen sprongen over den vloer, hagedissen kleefden aan de muren, de lucht was er vunzig, bedompt, sterk doortrokken met den geur van inlandsche tabak — want, niettegenstaande de afkeuring zijner familieleden, gaf de heer Jahans zich 's avonds altijd over aan het genot eener turksche pijp (*hoekah*).

In de ruime voorgalerij zat mevrouw Jahans in een schommelstoel, haar voorharen stijf in krulijzers gedraaid, haar voeten in gele sloffen van antilopenvel gestoken, haar lichaam gehuld in een kleed, dat blijkbaar van stofdoekenkatoen was gemaakt. De galerij stond vol krukkerige stoelen en tafels (meest afval der vendutics), rijen planten in potten, en rieten kooien, waarin lievelings-eekhoorntjes, tamme duiven, een pratende beo, en een paar luidruchtige patrijzen waren opgesloten. De vloer was bedekt met half versleten en door de vocht verrotte matten, waarin door de witte mieren groote gaten waren uitgevreten.

Tegenover haar moeder in den schommelstoel, lag mevrouw Vereker lang uit op een bamboebank, en de beide dames waren in een heftig twistgesprek over een brief, dien mevrouw Jahans in haar dikke, bruine handen hield; haar breed aangezicht glom van opgewondenheid onder de woordenwisseling met haar dochter.

»O neen«, riep zij uit, »wat ik je raden mag, zendt het kind niet zoover weg. Hij zou ons in veertien dagen vergeten zijn. Dat zou afschuwelijk wezen!«

De brief, welke 't goede mensch in zoo'n onrustigen toestand had gebracht, was van wijlen Paul Vereker's eenige zuster en naaste bloedverwant, die der weduwe en haar kind in Engeland een tehuis aanbood, en mevrouw Vereker had de opwinding harer moeder nog aanmerkelijk vergroot door op te merken, dat het wel zoo wijs zou zijn dit aanbod ter wille van den kleinen Paul aan te nemen, ofschoon zij 't voor zich zelve van de hand zou wijzen. Zij was slim genoeg, om tijdens haar huwelijk te hebben begrepen, dat deze bloedverwanten van haar man, menschen van aanzien waren, en zij voelde welk een voorrecht het voor den jongen zou zijn, om als een Engelschman van goeden huize te worden grootgebracht en opgevoed.

Op het oogenblik bezat zij niets anders dan haar eigen pensioen en dat van haar kind, en zij wist dat Sir Robert en Lady Jardine tot de rijken behoorden, zelfs onder de in Engeland wonenden, die in hare vage verbeelding allen welgesteld waren. Zij herinnerde zich de foto, die haar man bezat, van een groot statig huis met spitse gevels, fraaie vensterbogen en een reeks schoorsteenen, gelegen te midden van uitgestrekte graspleinen door bloembedden en breedgetakte boomen afgewisseld. Zij had daaruit besloten, dat zij vele bedienden moesten hebben en dat de stallen vol rijtuigen en paarden waren. Ongetwijfeld waren de Jardines »groote lui« en daarenboven hadden zij geen kinderen.

Voor haar zelve zag zij, als meer dan half Inlandsche, nu er tegen op om het land, waarin zij geboren en getogen was, te verlaten. Het denkbeeld om de reis naar die onbekende streken te ondernemen, joeg haar schrik aan — van daar haar voorstel om Paul alleen te laten gaan, waarmede zij zich zoo'n storm van verwijtingen op den hals haalde. Doch zij bleef op haar stuk staan.

»'t Zou voor hem beter zijn, er heen te gaan«, zeide zij en herhaalde dit telkens, na iedere tegenwerping van mevrouw Jahans, die de voordeelen van het aanbod maar niet vatten kon. Deze scheen 't een afschuwelijke, onnatuurlijke manier van doen toe, om haar aangebeden kleinzoon uit den boezem zijner familieleden te rukken en hem over het »zwarte water« te zenden, waar onbekende gevaren en ongemakken hem wachtten.

»'t Zou voor hem beter zijn, er heen te gaan«, had mevrouw Vereker voor de twintigste maal herhaald, toen een vervallen wagentje, door een mager inlandsch paard getrokken (beide jaren geleden op een van Jahans' eigen venduties gekocht) tot voor de stoep der galerij sukkelde en het hoofd van het gezin uit dit rijtuig steeg. Hij had een zware dagtaak achter zich, een belangrijke vendutie gehouden, waarbij hij zich schor geschreeuwd en zijn brein uitgeput had met het verzinnen van flauwe opmerkingen om de koopers aan 't lachen te maken; hij riep verlangend om zijn thee, terwijl hij in een rieten stoel neerviel, welke onder zijn gewicht luid kraakte.

Zijn vrouw overhandigde hem in spanning den veel betwisten brief, en hij las dien aandachtig door, terwijl hij langs zijne weerspannige knevels streek, zonder acht te slaan op de breedsprakige uitleggingen zijner echtgenoote. Toen hij den brief uitgelezen had, gaf hij dien terug en keek vragend zijn dochter aan, die op denzelfden toon haar meening herhaalde: »'t Zou voor hem beter zijn, er heen te gaan — maar voor mij niet.«

»Una heeft gelijk«, was Jahans' oordeel, dat hij met een grove keelstem uitsprak.

»Wel heb ik ooit van mijn leven!« schreeuwde zijn vrouw. »Jou slechte, zelfzuchtige man! Je weet niet, wat beter voor het kind is. Hij kent niet veel Engelsch, hij heeft een zwakke maag, iederen avond moet hij met mosterd-olie ingewreven worden. Wie zal daar voor hem zorgen? Er is geen mosterd-olie in Engeland, en er is te veel kou en regen! Hij zal er dood gaan; ik *wil* niet, dat hij er heen gaat — jij begrijpt niets — je bent een stommerik!«

Una keek rustig toe, hoe haar moeder van verdriet in tranen losbrak, — terwijl Jahans zijn knevels opstreek en met aandacht een paar zwarte vlekken van zijn vingers wreef —, tot dat dit tooneel onderbroken werd door het binnenkomen van een vuilen Mahomedaanschen bediende in gore witte kleeding, die met veel kabaal het theegoed uit het huis bracht en het op een van de houten tafels klaarzette. Daarna verscheen mevrouw Mactarn, nog half slaperig na haar middagdutje, in een opzichtige schotsche blouse. Zij werd dadelijk door haar zuster in beslag genomen, moest den brief lezen en hare meening zeggen. Maar mevrouw Mactarn bleek met het plan ingenomen, uit een vaag gevoel van vaderlandsliefde — alleen betreurde zij, dat de Jardines niet in Schotland woonden,« ofschoon zij er natuurlijk, zooals iedereen, in den warmen tijd naar toe gaan!« voegde zij er ten slotte bij.

Una's beide broeders, die opgegroeid waren tot helpers in hun vaders zaak, voegden zich bij den kring, en toen hun verontwaardigde moeder zich op hun oordeel beriep, vielen zij haar zonder aarzelen af, want het kind snuffelende in hun goed, als zij op het kantoor waren, nam hun foto's en minnebriefjes weg, verklikte hunne kwajongensstreken en was hun daarom een doorn in het oog.

De arme mevrouw Jahans was wanhopend.

»Jullie bent allemaal tegen mij,« huilde zij, »het lieve kind moet *zelf* maar eens zeggen, of hij van hier weg wil.« Zij verhief haar stem en riep om de baboe, deze bevelende het kind dadelijk bij haar te brengen; ofschoon baboe noch kind in 't gezicht waren, had het onwelluidende geroep nauwelijks opgehouden, of beide kwamen om den hoek van het huis te voorschijn.

De kleine jongen droeg een zomerhoed, die hem veel te groot was en daardoor op zijn ooren viel, zoodat deze wijd van zijn hoofd af gingen staan. Zijn klein gezichtje was mager en hoekig, in zijne oogen, van een eigenaardig olijfgroene kleur en buitengewoon groot, lag een knorrige uitdrukking, zijn mond was vuil en in zijn tengere handjes hield hij krampachtig eenige stukken inlandsch gebak. Hij liep hard vooruit en klom op zijn grootvaders knie.

»Ze willen je wegzenden mijn kleintje!« jammerde zijn grootmoeder. »Ze zijn allen wreede, zelfzuchtige menschen, — je moeder, je ooms, allemaal! Jij wilt niet van mij weggaan, wel, mijn kind (*batcha*)?«

Kleine Paul was onbeleefd genoeg, hierop niets te zeggen, maar mevr. Jahans ging voort hem op zóó heftige wijze te

over zou thans toch nutteloos zijn, omdat de f 1.600.000 voorstellen: «datgene, wat het moederland doen *kan* of op het «oogenblik doen *wil*.»

Het blad wijst verder op het onmogelijke (wij zouden liever zeggen onpractische) om de «buitengewone» maatregelen, met de daarvoor bestemde bijzondere bron van inkomsten, doorgaande stipt gescheiden te houden van de «gewone» Indische uitgaven en middelen, en het geeft in overweging om de gelden, waarmee Nederland voortaan als vasten post Indië wil steunen, te brengen onder de Indische middelen als: «bijdrage uit de «Nederlandsche schatkist voor de uitbreiding of «bevestiging van het Nederlandsch gezag in den «Indischen archipel.» De gelden uit de Indische schatkist, die daardoor minder voor de oorlogsbegrooting behoeven te worden besteed, kunnen dan, evengoed als dit door den Minister wordt bedoeld, benut worden als rente en c. q aflossing van het voor buitengewone maatregelen te leenen geld. De *N. R. C.* voorziet echter de bedenkingen en besluit het artikel met het ondervolgende:

„Misschien zou de Minister, werd dit denkbeeld hem op eene officieele plaats voorgelegd, met een schuwen blik op zijn collega van financiën, antwoorden: dat hij zijn hulpverschaffing zóó heeft ontworpen, dat „Nederland eens en vooral zal weten, welke eischen aan zijne Middelen worden gesteld". Met eene bijdrage van 16 ton in eene oorlogsbegrooting van 34 millioen, is dat zoo zeker niet. Heeft zij eenigen tijd onder de Indische Middelen eene plaats ingenomen, als „dood gewoon" te beschouwen, dat er voor het „buitengewone" weer bij ons zal worden aangeklopt.

„Excellentie" — zouden wij durven antwoorden, — „waag het er op. In de toelichting tot uwe voorstellen is altijd het bewijs terug te vinden, dat er met hetgeen nu toegestaan wordt, eene afrekening voorgoed bedoeld wordt. In aanmerking genomen de mate van goedgeefschheid, die den Nederlandschen wetgever tegenover Indië bezielt, twijfelen wij niet, of hij zal dáár de kracht uitputten, om onredelijke eischen af te wijzen."

Ware echter het verlangen niet onredelijk; had Indië inderdaad opnieuw en ruimer hulp noodig; moeten wij dan bij voorbaat onze ooren voor den noodkreet toestoppen?

Misschien zal de som van *f* 3.861.000, die dr. Kielstra (bl. 75 zijner Memorie) wil, dat, op gronden van billijkheid, aan Indië kwijtgescholden zal worden, met sprongetjes van anderhalf millioen eenmaal te bereiken zijn."

Uit hetgeen wij veertien dagen geleden over de «reddingsplannen» hebben geschreven, volgt van zelf, dat wij de voorstellen en opmerkingen, die wij zooeven aanhaalden, met vreugde begroeten, doch overtuigd als wij zijn, dat halve of kwart-maatregelen tot bestrijding van het kwaad niets zullen baten en een niet flink genoeg aanpakken van het reddingswerk, slechts op weggeworpen geld zal neerkomen, vragen wij: waarom die sprongetjes, wanneer men toch bereid is krachtiger steun te verleenen?

Waarom niet nu dadelijk kwijtgescholden de som van f 3.861.000, die jaarlijks door Indië wordt betaald voor rente en amortisatie der leeningen van 1883 en 1898?

De nieuw benoemde Gouverneur-Generaal en degenen, die hij zal kiezen om met hem aan het herstel van Java's welvaart en de gezonde ontwikkeling der Buitenbezittingen mee te werken, weten dan van meet af aan, dat zij zonder het evenwicht der gewone Indische begrooting te storen, de achtereenvolgende geldleeningen, die noodig zullen zijn, niet behoeven te beperken tot 40 millioen, maar dat ze de grondslagen van hun gebouw breed en stevig kunnen aanleggen, zonder bekrompen peuterwerk.

Men voere hier niet tegen aan: dat Nederland tot het onmiddelijk verleenen van ruimeren steun, dan thans voorgesteld, niet zou *kunnen* overgaan. Uit het vele, dat in den laatsten tijd over belastingverhooging werd geschreven, is het tegenbewijs gemakkelijk te putten. De zaak is echter, dat het «periculum» door de groote meerderheid des volks niet wordt beseft, want als men goed begreep, wat er op het spel staat, zou men *des noods* in offervaardigheid bij andere landen — Japan b.v. — niet ten achter staan.

Zullen onze Kamerleden, voor zoo verre zij niet reeds op de hoogte waren, uit de hun door den Minister van Koloniën toegezonden «Overzichten» de overtuiging hebben opgedaan, dat al het mogelijke moet worden gedaan om *met volle kracht* aan het stutten en opbouwen te beginnen?

Zullen zij tot het besluit komen, dat het niet is aan te raden om den Minister te volgen, waar hij bij het beramen van buitengewone maatregelen, opziet tegen het gebruik van buitengewone krachten en middelen?

Een enkel voorbeeld: Reeds sedert jaren is het bekend, en wij hebben daarop meermalen gewezen, dat het getal waterstaats-ingenieurs in Oost-Indië veel te gering is om aan de studie en de uitvoering van irrigatie-werken behoorlijk de hand te kunnen slaan.

Waar nu de Minister van Koloniën in «de Reddingsbegrooting», zooals we ze maar zullen noemen, voor reeds onderhanden en nog te beginnen, meer belangrijke irrigatiewerken, die over Java zijn verspreid, in totaal voor 1905, slechts *f* 1.282.000 uittrekt, hetgeen wij een veel te klein bedrag achten, geeft hij verder in zijne M. v. T. te kennen, dat het der Indische Regeering *met de beschikbare personeele middelen* niet mogelijk is, meer ten behoeve van die werken te benutten dan jaarlijks *f* 400.000. De reden daarvan ligt in *de moeielijkheid om steeds te beschikken over de noodige projecten*, welker samenstelling een niet te onderschatten arbeid vordert!

Van plannen om met den meesten spoed te zorgen voor eene belangrijke vermeerdering van het technisch personeel bij den Waterstaat hebben wij echter niets vernomen.

Toch zou, tegen behoorlijke betaling, de dadelijke hulp van bekwame ingenieurs wel te verkrijgen zijn.

Het onderzoek der begrootingsstukken in de Tweede Kamer, nam Dinsdag jl. een aanvang.

Welke opmerkingen van «vele», «enkele» en «andere» leden zal het «Voorloopig Verslag» ons brengen?

Week-Overzicht.

In de afgeloopen week kwam bij de debatten over het Adres van antwoord de tocht in de Gajoe- en Alaslanden ter sprake. Gelijk te verwachten was, werd bij die gelegenheid door den heer van Kol tegen het militair optreden en zijne betreurenswaardige gevolgen in die streken een protest ingediend. Na al hetgeen we over deze aangelegenheid hebben in het midden gebracht, meenen we, naar aanleiding van de belofte van regeeringswege om volledig licht in deze zaak te verschaffen, ons eindoordeel te moeten opschorten. Toch kunnen we niet nalaten op te merken, dat er naast hetgeen reeds bekend is, omstandigheden zijn, die ons voor de eer van het indisch leger en daarmêe voor onze nationale eer het beste doen verwachten.

De bevordering van den commandant der Gajoe-colonne tot Commandeur in de Militaire Willemsorde, zou zeker niet zoo spoedig hebben plaats gehad, indien niet het voor de regeering afdoend bewijs geleverd ware, dat hem geen verwijt kan treffen en hem slechts het vervullen van een moeilijken en treurigen plicht ten deel viel.

Wanneer we het gesprokene nog eens nagaan, kunnen we ons niet verhelen, dat een enkele opmerking van den heer van Kol ons bijzonder getroffen heeft en dat wel in het bijzonder die, waarbij hij den engelschen afgevaardigde Henniker Heaton in bescherming nam, tegen verdachtmakingen, als zou deze met bijbedoelingen bezield zijn geweest, toen hij zijne bekende interpellatiën indiende.

De heer Heaton staat op 'n zuiver menschlievend standpunt. Hij heeft indertijd ook tegen de concentratiekampen geprotesteerd, zei de heer van Kol.

Wij nemen dit laatste aan en hoewel we niet weten, of de heer Heaton ook zijn stem heeft verheven tegen de wijze, waarop niet lang geleden, volgens 'n officieel rapport, de weigerachtige belastingbetalers van Sierra Leone schattend, brandend, doodend, tot hun plicht werden gebracht, hoe blijkens het, door het engelsch ministerie van oorlog uitgegeven „Precis of information concerning the Uganda Protectorate" nog in den jare 1901, tegen vijandige en oproerige stammen, op ruime schaal, gebruik werd gemaakt van inlandsche hulptroepen, soms bij duizenden tegelijk, gewapend met vergiftigde lansen en pijlen, zoo moest, dunkt ons het, den heer Heaton ten deze toegekend rechtvaardigheidsgevoel dezen dan toch hebben doen inzien, indien geen bijbedoelingen in het spel waren, dat zijne regeering wel de laaste was, om anderen gebrek aan humaniteit te verwijten.

Naar aanleiding van de opmerking van den heer van Kol, dat zending van den controleur Westenberg, het door hem gewraakte militair optreden zou hebben voorkomen, wees de *Nieuwe Cour.* op het juist ontvangen bericht, dat controleur Westenberg had gefaald in zijne vredelievende zending bij de Bataks in de Delische bovenlanden, terwijl de *Nieuwe Rott.* met betrekking op de, aanbevolen vredelievende uitbreiding van ons gezag, wees op het landschap Bakara, dat op verzoek van de hoofden werd ingelijfd, die nu evenwel tegenover de colonne van Daalen een vijandige houding aannamen. Wat dit laatste punt betreft, vragen we ons af, of het nederlandsch bestuur wel aan de verwachtingen heeft beantwoord, welke bedoelde hoofden koesterden, toen zij het vorenbedoeld verzoek deden.

Opmerkelijk was o. i. ook de vraag van den heer Pijnacker Hordijk, of de overste van Daalen wel rekening gehouden had met het indringingsvermogen der moderne projectielen, waardoor weerlooze vrouwen en kinderen, binnen het kampong-complex, konden zijn getroffen.

In elken oorlog, door beschaafden gevoerd, wordt voordat de vijandelijkheden tegen een versterkte plaats worden geopend, meestentijds aan vrouwen en kinderen en non-combattanten, de gelegenheid gegeven, zich in veiligheid te stellen. Wenscht de verdediger, gelijk hier geschiedde, daarvan geen gebruik te maken, dan komen de gevolgen voor zijne rekening, en het zou o. i. bij voorbeeld van de Japanners voor Port Arthur wel het onmogelijke gevergd zijn, door van hen te verwachten, dat ze zich bij het bombardement van stad, haven en vestingwerken gingen afvragen, hoe kunnen we onze granaten verbieden om weerloozen te treffen, die zich binnen 't schootsveld onzer kanonnen mochten ophouden?

Na de weigering der Gajoes en Alassers om vrouwen en kinderen uit de opgeeischte versterkte kampongs te verwijderen, hadden de maréchaussées van overste van Daalen al evenmin hun kogels aan een touwtje, als de Japanners hun projectielen, die mevrouw Stoessel en zoovele andere non-combattanten binnen de russische vestingwallen troffen.

Den 1en dezer is gouverneur-generaal van Heutsz te Batavia aangekomen, en heeft hij zijn hooge functiën aanvaard. Naar aan de *Nieuwe Courant* werd meêgedeeld, moet de ontvangst uitermate koel zijn geweest.

Toevallig treft met dit bericht samen dat, hetwelk de Maatschappij „Nederland" betreffende Singapore ontving, waar de „Prins van Oranje", met den nieuwen gouverneur-generaal aan boord, geen gemeenschap met den wal kon onderhouden uithoofde van de besmetverklaring dier haven wegens pest. De pest blijkt nu, volgens het, door de „Nederland" ontvangen bericht, op eens geheel van Singapore te zijn verdwenen.

Het is jammer, dat de heer van Heutsz zijn engelschen collega van de Straits niet zoo en passant de hand heeft kunnen drukken.

De benoeming onlangs van den heer de Bruyn Prince tot vice-president van den Raad van Indië valt samen met geruchten, uit Indië overgewaaid en bij voorbeeld in de bataviasche correspondentie van de *Telegraaf* opgenomen, als zou de heer de Meester ten volgenden jare reeds weêr in de, door hem bekleede functie naar Indië terugkeeren.

De gouverneur van Curaçao, Jhr. de Jong van Beek en Donk is met zijne echtgenoote alweêr vertrokken — naar New-York. 'n Snoepreisje naar de World's fair, misschien?

Het laatste woord in de vonktelegrafie-quaestie voor Indië, welke aan *Hbl.*, *Vad.*, *Deutsche Wochenz*, gelegenheid gaf berichtjes en rectificatiën te bieden, is nu aan het *Vad.*, dat o. a. het volgende opmerkt:

„Wij teekenen hier thans nog aan, dat de eventueel te verleenen concessie een veel minder wijde strekking heeft dan men over 't algemeen schijnt te denken. De eventueele concessie heeft uitsluitend ten doel, het seinen der scheepvaart, dat thans naar men weet bijna geheel in handen is van *Lloyds*, voor Indië te geven aan de zooveel beter en uitgebreider werkende vonktelegrafie. Met dat doel zullen c. q. op verschillende punten van onzen Archipel stations worden opgericht en al onze stoomschepen der groote vaart, inclusief de *Pakketvaart-Mij.*, worden voorzien van toestellen voor vonk-telegrafie, daar het den tegenwoordigen Gouv.-Generaal, op zijn reis uit Indië herwaarts, pijnlijk had getroffen, dat nagenoeg alle buitenlandsche stoomschepen, die hij passeerde, van zulk een inrichting waren voorzien, daarentegen geen enkel Nederlandsch. Zóó weinig echter geeft de Regeering door de eventueele concessie haar telegrafierecht uit handen of benadeelt zij haar eigen kabels, dat de stations der Mij. de van schepen ontvangen seinen slechts dàn door haar eigen toestellen naar Java of elders zullen mogen overbrengen, indien zulk een station niet door een gouvernemetskabel met het ontvangstation is verbonden, stel bijv. Riouw en Siak, in welk geval, maar ook alleen dàn, particulieren van de vonktelegraaf zullen mogen gebruik maken. Nu echter naar men weet, Pontianak, Bandjermassin, Makassar, Menado, Medan etc, in ons kabelnet zijn of worden opgenomen, zal nagenoeg geen enkele handelsplaats van beteekenis aan de gouvernementstelegrafie worden onttrokken. Bovendien krijgt, naar wij reeds vroeger meldden, de eventueele Mij. geen monopolie, en behoudt de Regeering zich ten allen tijde het naastingsrecht voor."

Uit de Pers. P. Brooshooft in het *Soc. Weekblad.* Het nieuwe ondersteuningsplan van Indië *N. R. C.* van 2 Oct. Gemeenten in Nederlandsch Indië *N. R. C.* van 28 Sept. De indische begrooting voor 1905 *N. v. d. D.* 29 Sept. Tegenwoordige militaire geneesk. dienst in Nederlandsch Oost Indië (Ingez.) *Vad.* 2 Oct. Sidhoardjo (Ingez.) *Nieuwe Cour.* 2 Oct. Verkeerd gezien. *Standaard.* 3 Oct. De Oost in de *Nederlandsche Werkman.*

In het *Sociaal Weekblad* van 1 October schrijft P. Brooshooft, de vroegere redacteur van *De Locomotief*, over den economischen toestand van Java en Madoera en over het reddingsplan van Minister Idenburg, die wel zeer juist en bondig heeft erkend, dat Java „inzinkt", maar niet krachtig wil ingrijpen om het kwaad te herstellen. Het ingediende ontwerp, zegt de heer B. lijkt eene bespotting, zoowel van de armoede op Java, als van den spoedarbeid, die de Minister aan de heeren van Deventer, Fock en Kielstra opdroeg. B. noemt het voorstel om Indië de betaling kwijt te schelden van *f* 1.200.000 rente voor *nieuwe* schuld, uitgetrokken op eene begrooting, die sluit met een te kort van 14½ millioen, geen ernstige politiek.

Aan *Het Vaderland* leest hij de les, omdat het eerst (16 Sept.) onjuiste kritiek uitoefende op de berekening van het gemiddeld inkomen van den Javaan door mr. van Deventer en later de van mr. v. D. ontvangen repliek plaatste in een bijvoegsel onder ingezonden stukken over tramconcessies en dergelijke.

In zijn nummer van 5 October constateert *Het Vaderland*, dat het niet behoort tot hen, die trachten te bewijzen „dat het nut van den Javaan nog zoo erg niet is", maar dat het blad 't van harte zal toejuichen, wanneer door het Moederland krachtige hulp aan Indië zal worden verleend. De bedoeling der kritiek op het zeer gewaardeerde werk van Mr. v. D. was alleen, om aan te toonen, dat de statische cijfers omtrent Java onbetrouwbaar zijn. Het blad blijft van meening, dat de theoretische Javaan, met zijn f 80 per jaar inkomen, geen juist denkbeeld geeft van den gewonen Javaanschen boer.

De *Nieuwe Rott.* begint nu uit 'r slof te schieten: twee flinke hoofdartikelen over Indië in nog geen week tijds en sedert de dagen van Sinte Kal steeds er op uit, om wanneer ze telegrafische berichten uit Indië ontvangt, daar 'n woordje tot uitleg bij te voegen.

Wat nu het eerste der, hiervoren aangehaalde artikelen van de *N. R.* betreft, is dit reeds in het hoofdartikel verwerkt en tot zijn recht gekomen, zoodat we hier alleen de strekking van het stuk willen aangeven: hulde aan den minister om het opgeven van het renteloos-voorschot-idee en instemming met het denkbeeld van moederlandschen steun aan Indië, dien het blad echter wil zien toegekend in den vorm van een bijdrage voor uitbreiding van het nederlandsch gezag in Indië — 'n hoogst gevaarlijke vorm naar onze meening, wijl dan naast het toch niet altijd gezond indisch imperialisme, nog 'n hollandsch amateurditotje kan optreden met de pretentie: „we betalen immers voor?"

De decentralisatie, zooals die nu in Indië wordt aangepakt, valt in den smaak der *Nieuwe Rott.*, die zelfs opgetogen blijkt over den bekwamen spoed, waarmede de regeeringscommissaris met plan zijn voor den dag is gekomen. Het blad vreest echter, dat men „de nieuwe zaak, met haar aankleve van reglementen, installatie en contrôle, in den aanvang misschien méér gecompliceerd zal maken dan onvermijdelijk is". „Wat echter in den eersten gemeentenkring, Batavia met hare voorsteden, Meester-Cornelis, Buitenzorg, van gunstige beteekenis lijkt, schrijft 't blad verder, is, dat deze drie gemeenten, waar de beste administratieve en burgerlijke krachten bijeen zijn, die men in Indië in een betrekkelijk klein bestek kan vinden, tevens een samenhangend en tamelijk gelijksoortig geheel vormen, waaruit als van zelf eene gewestelijke eenheid zal ontstaan. Ook in den kring van andere hoofdplaatsen zijn zulke eenheidsknooppunten wel aan te wijzen; maar het is een niet gering voordeel, dat de eerste kernvorming onder de oogen van het opperbestuur zal plaats grijpen."

Voorts richt het blad tot den M. v. K. het volgend verzoek:

„Wij zouden tot den minister van kolonien wel het bescheiden verzoek willen richten, de bronnen van wetenschap niet te willen onthouden aan hen, die van deze wordingsgeschiedenis eene studie willen maken. De regeerings-commissaris heeft een leiddraad, een plan van decentralisatie en een nota van hetgeen onder het beheer der locale besturen gebracht zal worden, samengesteld. Slechts drie exemplaren daarvan zijn, ter kennisneming van de leden der Tweede Kamer, op hare griffie neergelegd. Zou het niet mogelijk zijn deze en de verdere stukken, die het ontstaan der indische gemeente- en gewestelijke besturen tot onderwerp zullen hebben, onder het bereik van het publiek brengen?"

Het *Nieuws van den Dag* gaf een overzicht van de indische begrooting met hier en daar 'n opmerking, waarte echter naar het blad in zijn slotwoord opmerkt, het onderwerp weinig stof biedt.

Het juicht de beslissing toe om de bataksche landschappen si Goal en Oeloean, op verzoek der hoofden, onder direct bestuur te brengen; ook het subsidie aan de inrichting van den heer van der Steur draagt zijne goedkeuring weg, terwijl het met instemming vermeldt, dat, op deze begrooting een memoriepost is uitgetrokken om de niet wel te ramen uitgaven te kunnen bestrijden, „verbonden aan het

---

verzekeren, dat, als *zij* er niet was, hij dadelijk weggezonden zou zijn, dat hij eindigde met bang te worden en zich in haar schoot verschool, om van daar uit tegen de rest van het gezelschap leelijke gezichten te trekken, ofschoon hij niet verkoos te antwoorden op het smeekend vragen zijn grootmoeder: wat hij liever zou doen, weggaan of blijven?

„Wij zullen eens hooren. wat anderen er van zeggen", besloot zij ten laatste en met beslistheid zich tot de baboe wendend en wijzend naar de kleine, naburige woning, beval zij: „Ga mevrouw Passanah en de jongedames Passanah vragen, of zij hier willen komen theedrinken!" —

De baboe trok haar baadje recht en slenterde er heen. Het volgende tooneel was de aankomst van mevrouw Passanah en twee opgedirkte dochters, magere, uit haar kracht gegroeide indo-europeesche meisjes, nichten van mevrouw Jahans, die leefden van de kruimels, welke van de tafels hunner rijkere bloedverwanten afvielen, en zich kleedden van het salaris der oudste dochter, die overdag zich als kinderjuffrouw verhuurde Zij gingen zoo dicht mogelijk bij de theetafel zitten en hielden allerlei lofreden op kleinen Paul, daar dit de zekerste manier was om in mevrouw Jahans' gunst te komen. Daarop viel het geheele gezelschap op het maal aan, dat klaar stond; de meisjes Passanah aten stevige boterhammen met inlandsche suiker besmeerd, vader Jahans kreeg een schotel gebakken eieren met rijst en wat toespijs (*dal*); en de anderen verkozen koek en krentebroodjes, Paul wilde niets eten, doch riep om citroensap met water tegen den dorst. Moeder Jahans verhaalde toen de moeielijkheid, waarin zij geplaatst waren door den brief van Lady Jardine, waarop de Passanahs alle drie verklaarden 't volkomen met hare gastvrouw eens te zijn, want zij durfden de bezending inlandsche groenten, die zij om den anderen dag uit den tuin der Jahans kregen, niet in de waagschaal stellen, om niet eens te spreken van de eieren, de geitemelk en de boter, die zoo dikwijls hun weg van het groote huis naar het daar naast gelegen kleinere vonden.

Allen, behalve mevrouw Vereker en haar vader, praatten door elkander, de kleine jongen schreeuwde om allerlei dingen, die hem verboden waren, de beo snapte met geweld alles na, terwijl de twee patrijzen opgewonden raakten en oorverdoovende geluiden uit hun kooi lieten hooren.

Terwijl het rumoer op zijn ergst was, kwam ongemerkt een *ekka* (een tweewielig inlandsch voertuig) het erf oprijden en trok eerst de aandacht van het gezelschap om de theetafel, toen het voor de galerij stilhield. Oogenblikkelijk heerschte er algemeen stilzwijgen, als gevolg eener onaangename verrassing en werden er blikken van ergenis gewisseld, toen de verfrommelde katoenen gordijntjes, die de in het rijtuig zittende persoon onzichtbaar maakt, langzaam open werden geschoven.

Een oude inlandsche vrouw steeg met moeite van haar zetel af en keek met doordringend zwarte oogen de aanwezigen aan. Zij droeg een bont katoenen rok en een witten omslagdoek over hoofd en schouders; haar mond was bijna tandeloos, haar vel gerimpeld en getrokken, haar rug zóó gebogen door ouderdom en jicht, dat 't leek alsof zij aldoor een diepe buiging maakte.

Jahans stond op om haar tegemoet te treden, en met zijn hulp strompelde zij de trappen op, in zichzelve mompelende en achterdochtig rondkijkende.

Het familie-skelet was op het feest verschenen. Dit was de moeder van Jahans en dus kleinen Paul's over-grootmoeder.

Zulk een geschiedenis, als Jahan's afkomst, was iets heel gewoons in de dagen, toen het zes maanden duurde om van Indië naar Engeland te gaan, toen mannen zich voor langen tijd in de Oost vestigden, terwijl Engelsche vrouwen er zeldzaam waren.

Op de erven van sommige officieele woningen op buitenposten, die betere dagen hebben gekend, kon men nog de bouwvallen vinden van vierkante binnenplaatsen met hooge muren en nauwe kamertjes, die van den tuin naar het middenpunt leiden. Hier woonde in die oude tijden de „*Zenana*" van den europeeschen heer, want het is bekend, dat inlandsche vrouwen uit een hooge kaste dikwijls hun leven hebben verbonden aan dat van engelsche ambtenaren, en, algemeen geëerbiedigd en geëerd, in volkomen afzondering leefden, totdat de dood, of haar echtgenoots vertrek naar zijn moederland, den band verbrak. Soms werd er werkelijk een huwelijk gesloten volgens de Engelsche wet; er is tenminste één authentiek geval van een inlandsche vrouw, zonder twijfel de weduwe van een Bengaalsch burgerlijk ambtenaar, die, toen zij na vele jaren ingelicht werd, dat zij wettelijk recht had op een pensioen van het gouvernement, die enorme som, welke haar en haar kinderen toekwam, opeischte, waarop zij slechts gedeeltelijk succes had.

Jahans' vader was in dienst geweest van de Oude Oost-Indische Compagnie, had dertig jaren in het land doorgebracht zonder naar Engeland terug te keeren, leefde met bijna vorstelijke pracht en praal — en was eindelijk gestorven aan den onafgebroken invloed van gekruide schotels, bier en grogjes (*brandy-pawnee*), en gastmalen, die van drie uur 's namiddags tot middernacht duurden. Hij liet zijne spaarpenningen, die een aanzienlijke som bedroegen, na aan de schoone Hindoe-vrouw, die de laatste tien jaren van zijn leven zijn huishouden had bestuurd, zich bescheiden achter den voorhang (*purdah*) verschuilende, die met haar liedjes en lieftalligheden hem menig warm, ledig uurtje had verkort, die nooit een hinderpaal was geweest voor zijne vermaken en liefhebberijen, die hem lief had gehad met een gemengd gevoel van eerbied en teederheid en hem nimmer een oogenblik in verlegenheid had gebracht.

Zij had om zijn verlies getreurd, doch zich op inlandsche wijze in het onvermijdelijke geschikt, haar zaken geregeld, haar kleinen stoet van bedienden ontslagen en was met haar halfbloed zoon naar haar geboorteplaats, Pragpur teruggekeerd. Daar leefde zij verder zeer teruggetrokken en bewoonde een wit steenen huis dicht bij de rivier een flink eind van den grooten weg af, midden in een tuin van oranje-, granaat-, citroen- en manga-boomen, die de woning voor de voorbijgangers verborgen en daar onderwierp zij zich aan boetedoeningen tegenover de priesters en slaagde — door het schenken van ruime giften aan de tempels en door beloften van geld in de toekomst — er werkelijk in de plaats in de kaste te hernemen, die zij door hare verbintenis met een Engelschman had verbeurd. Zij was godsdienstig van aard, gaf groote sommen aan de Bramaansche priesters en onderhield een onnoemelijk aantal bedelaars. Jahans hield veel van zijn moeder, hij vreesde en eerbiedigde haar, maar mevrouw Jahans had een afkeer van die bloedverwantschap, omdat ze het onomstootelijk bewijs was van haar man's inlandsch bloed. Zij was eene Indo-Europeesche met wat fortuin, en innerlijk trotsch op haar Engelsche afkomst en haar afschuw van die „zwarte schepsels", zooals zij de inlanders noemde. Zelden sprak zij over haar schoonmoeder, en stilzwijgend was 't in den familiekring aangenomen, dat het bestaan der oude vrouw een verboden onderwerp van gesprek was. Feitelijk hield alleen de verholen vrees, haar man's woede er door op te wekken, en het gevaar, de rijkdommen, die zij hoopte te erven, daardoor te verliezen, haar terug van het geheel ontkennen der verwantschap.

Een heel enkelen keer bezocht „Bibi Jahans", zooals zij in de bazaar genoemd werd, de vrouw van haar zoon en dan altijd zonder vooraf te waarschuwen, zoodat zij dikwijls de hoogmoedige vrouw in groote verlegenheid en woede bracht, door als onwelkome gast te verschijnen, wanneer er voornaam bezoek was, als b. v. de echtgenoote van den commies-ontvanger of mevrouw Watson, de zendelingsvrouw, die maar een paar huizen van haar af woonde en die veel belang stelde in kleinen Paul. „Bibi Jahans" was dol op haar achterkleinzoon, en sedert Vereker's dood en den terugkeer van diens weduwe tot haar eigen familie, kwam de oude inlandsche vrouw er veel meer be-

maken van een volledig ontwerp, onmisbaar om bij de samenstelling van eene volgende begrooting te kunnen beschikken over de noodige gegevens ter beantwoording van de vraag, hoeveel de aanleg van het dok zou moeten kosten en over hoeveel jaren die uitgaven kunnen worden verdeeld.»

Wat de, aangehaalde ingezonden stukken aangaat is dat wat het *Vad*, te lezen gaf, 'n beschouwing van een oud hoofdofficier bij den geneeskundigen dienst in Indië over den z. i. ongunstigen huidigen toestand bij dien dienst, waarvoor de animo in Holland er zoo'n klein beetje uitgaat. Als een der »talrijke redenen, die geleid hebben tot den ondergang van den militair geneeskundigen dienst »releveert de inzender het steeds vermeerderen der, aan de officieren van gezondheid opgedragen werkzaamheden.

In de *Nieuwe* een verweer van den heer van Heutsz tegen het verwijt van bij de bewijsvoering onlangs in M. en K. zijn verbeelding den teugel te hebben gevierd, en naar aanleiding van dat verweer nog 'n repliek van de *Nieuwe*, die o. a. het volgende opmerkt:

In de vier laatste nummers van de *Nederlandsche Werkman* een blad, dat te Doetinchem uitkomt en onder de werklieden in ons land veel lezers heeft, komt een artikel voor getiteld „Iets over onze Oost en hoe wij daaraan zijn gekomen". Reeds in het laatste nummer van 1 October is de beknopte geschiedenis van de tegenwoordige gesteldheid van land en volk afgeloopen en begint de beschrijving van: „hoe wij er aan gekomen zijn".

Wil de Redactie, na hare lezers in korte trekken ook dit laatste te hebben verteld, er een aanhangsel bijvoegen met het hoofd: „Wat wij moeten doen om ze niet kwijt te raken" dan zal ze een goed werk verrichten, door mee haren invloed te gebruiken om de koloniale periode, die wij intreden in uitbreidenden kring te doen begrijpen en sympathie op te wekken voor door het moederland te verleenen hulp.

Oost-Indische berichten.

Ceram. In de afgeloopen week werd aan de *N. R. Ct.* geseind, dat wij, bij een excursie van de landingdivisie der »Ceram» met een militair detachement in de binnenlanden van Ceram, 16 gewonden kregen, waaronder de luitenant Dumbar, die een schot in de longtiop ontving. Hij is te Ambon achtergebleven.

Singkel. De toestand van Pamoeka in Boven-Singkel is zorgelijk. Volgens gerucht zullen uit Padang twee compagniën gezonden worden.

Atjeh. Bij een klewangoverval van een patrouille in Lho Seumaweh werd luitenant van Rijn zwaar gewond en jl. Maandag werd zijn overlijden geseind.

De nieuwe gouverneur-generaal. Uit Batavia werd geseind dat de stoomer »Oranje» met den gouverneur-generaal van Heutsz aan boord den 29en September te Singapore buiten op de reede is geankerd. Aangezien Singapore door pest besmet is verklaard, kreeg het schip geen gemeenschap met den wal. De boot wordt 1 October te Batavia verwacht. Nader werd van wege het departement van koloniën medegedeeld, dat de nieuwe landvoogd den 1en October te Batavia is aangekomen en op denzelfden dag het bestuur heeft aanvaa.d.

De correspondent van *de Tel.* te Batavia seinde voorts dat de nieuwe gouverneur-generaal een plechtigen intocht heeft gehouden, en de heer Rooseboom den zelfden avond reeds is vertrokken.

Het Atjeh-programma. W. R. weet in zijn pennekras in *de Sum. post* het volgend programma mede te deelen, dat op Atjeh zal worden afgespeeld:

1o. inlijving van Tamiang bij Atjeh;

2o. opheffing van Koeala Simpang als militaire post;

3o. bezetting der Gajoelanden, door 1/3 divisie marechaussée en een mobiele colonne infanterie van Koeala Simpang.

4o. bezetting der Alas-landen door 2/3 divisie marechaussée;

5o. inlijving van de Pak-Pak en Singkel bij Atjeh. Te Batoe-Batoe komt een militaire post.

6o. inlijving der onafhankelijke Bataklanden bij S. O. K. Op de hoogvlakte komt een vast kampement voor een mobiele colonne infanterie.

Dat alles onder militair beheer zal blijven, met van Daalen als centrum te Kota Radja, daaraan wordt niet getwijfeld.

Eindelijk toch na lang modderen verlaten wij de kust om ons te gaan vestigen in de binnenlanden van Sumatra, dat weldra zal blijken te zijn de parel van ons Insulinde.

Bezoldiging aan hoofden der inheemsche bevolking. Aan de regeering is het voorstel gedaan om de hoofden van de inheemsche bevolking op Bali en Lombok, voor zoover zij den hindoe-godsdienst belijden, te bezoldigen evenals de hoofden over de Mandhareezen, Boegineezen en Balineesche mohamedanen,

Nog meer misère. De *Soer. Ct.* meldt dat wederom in het district Karangbinangoen, afdeeling Grissee, ongeveer 350 bouws padi-aanplant door veldmuizen zijn vernield, terwijl in het district Bengawandjero van de afdeeling Grissee 150 bouws door de omomerahiziekte zijn aangetast, waardoor de geheele oogst thans als mislukt wordt beschouwd.

Singkel. Waarom het in Singkel zoo roerig is? Aan de *Deli-Ct.* ontleenen wij het draadbericht uit Padang aan de *Java-bode*, dat de dekking van de stoomsloep, welke was uitgezonden om de Simpang Kiri-rivier op te nemen, nabij de uitmonding van de zijrivier Batoe-batoe des nachts in het bivak licht beschoten werd.

Onzerzijds werden geen verliezen geleden. De vermoedelijke oorzaak van het vijandelijke optreden der bevolking van het Singkelsche schijnt haar zetel te hebben in den tegenzin, om onder het krachtige bestuur van Atjeh te worden gesteld. De bevolking is namelijk bekend met de bestaande plannen, om het door hen bewoonde gebied van het gouvernement van Sumatra's Westkust af te scheiden.

Nederlandsche booten en engelsche mails. Aan hetzelfde blad ontleenen wij het bericht dat de *Sraits Times* niet nalaat de engelsche autoriteiten te wijzen op den maildienst van de maatschappij „Nederland," die haar telkens de bladen van patria vroeger brengt dan de officieel voor den postdienst gebezigde lijnen. Nu de „Messageries Maritimes" telkens ongelukken heeft, die voor het postvervoer vertraging meebrengen, acht het singapoorsche blad den tijd gekomen, dat met de maatschappij „Nederland" een schikking getroffen wordt voor het mailvervoer naar de Straits via Sabang.

West-Indische Berichten.

De maand Augustus schreef *Onze West*, is de eerste maand van dit jaar, waarin de cacao-uitvoer dien van dezelfde maand van het vorig jaar overtrof. In de eerste zeven maanden van dit jaar bedroeg de geheele uitvoer echter slechts 598.836 kilogrammen tegen 1.877.555 kilogrammen in het overeenkomstig tijdvak van het vorige jaar, zoodat 1904 in dit opzicht toch ver bij zijn voorganger zal achter blijven.

Uit Beneden-Commewijne, waar de cacao-cultuur zich eenige maanden te voren wat gunstiger liet aanzien, vernam de *Surinamer* nu uit goede bron, dat de cultuur in wanhopigen toestand verkeert en als verloren beschouwd wordt, zoodat vele ondernemingen het voornemen zouden hebben opgevat haar op te geven.

De algemesne malaise in de planters-wereld schijnt sommigen er toe te brengen om van het werkvolk meer te eischen, dan de billijkheid veroorlooft. De Commewijne-correspondent van laatstgenoemd blad maakt ten minste melding van een tweetal klachten, waarvan er een reeds tot de veroordeeling van een plantage-directeur door den ommegaanden rechter heeft geleid.

Wat de goud-industrie aangaat, heeft de maand Augustus het ook nog al schappelijk gemaakt. De aanvoer te Paramaribo bedroeg 80649,5 gram, wat, met den aanvoer in de vorige maanden, voor dit jaar 'n totaal uitmaakt van 463.073,5 gram, als volgt verdeeld over de districten: Suriname: 178.816,5 gram; Saramacca: 79.787,5 gram; Marowijne: 56.794,5 gram; Lawa: 152.675 grammen.

Uit de Lawa wordt, gelijk bekend, het leeuwendeel geleverd door de »Compagnie des mines d'or», zoodat wanneer het daarbij in de volgende maanden van dit jaar 'n zelfde gangetje gaat, als tot Augustus het geval was, ook 1904 haar 'n zoet winstje zal verschaffen.

Betreffende deze industrie nemen we uit *Onze West* het volgende over:

»Men heeft ons eenige battées laten zien, afkomstig van gestampt kwarts van het placer Dieu Merci, welke zouden wijzen op een goudgehalte per ton van 40 gram. Dit resultaat bevestigt de vroegere onderzoekingen, waarvan wij melding hebben gemaakt en waaruit bleek dat dit placer aan de Sarakreek vele goudhoudende kwartsgangen rijk is. Het is misschien niet van belang ontbloot de aandacht van het bestuur daarop te vestigen. Immers dit placer ligt in de onmiddellijke nabijheid van vroeger aan de Mij. Suriname geconcedeerde terreinen, die nu wêer in handen van 't gouvernement zijn overgegaan. Daaronder is ook het placer l'Union, waar de Mij. Suriname bijna een ton besteedde voor kwartsonderzoek, hetwelk halverwege werd gestaakt. Deze groote som is gerestitueerd aan de Mpij. Suriname, bij de overdracht harer rechten aan de regeering. Indien nu door deskundig onderzoek van gouvernementswege wordt bewezen, dat l'Union inderdaad rijke goudhoudende riffen bezit, spreekt het van zelf dat het bestuur het geld uitgegeven voor l'Union, dat anders geheel verloren zou zijn, meervoudig terugbekomen kan."

Daar zouden de heeren van de Lawa-exploratie misschien ook wel voor gespannen kunnen worden, wanneerze in Lawa met hun arbeid gereed zullen zijn gekomen, waarmeê nu spoedig een aanvang zal worden gemaakt, of wel reeds is gemaakt, nadat de tocht naar het Mindrinetie-district was afgeloopen. Een gedeelte der arbeiders voor de Lawa-exploratie zou, volgens de *Surinamer* den 13en September ll. alvast naar de Marowijne vertrekken.

Laatstgenoemd blad geeft een behartigenswaardigen wenk aan de inlandsche bevolking om toch de spaarzaamheid wat meer te betrachten. Wij nemen uit het desbetreffend artikel het volgende over:

»De spaarzaamheid der surinaamsche burgerij, hoewel zij is vooruitgegaan, is echter nog niet wat zij wezen moet, en staat verre achter bij die der Br.-Ind. immigranten. Volgens approximatieve berekening hebben de Br.-Indiërs voor ongeveer 300.000 gulden in de Koloniale Postspaarbank belegd, terwijl het totaal der ingelegde gelden ruim 407.000 gulden bedraagt. De ruim 100.000 gulden die niet door Br.-Indiërs bespaard zijn, werden hoofdzakelijk door inlanders, en voor een zeer gering gedeelte door Javanen ingelegd. Deze laatsten houden meer van dobbelen en van »het er van nemen.»

Wanneer wij nu berekenen, dat de inlandsche bevolking geschat wordt op 53.000 zielen en de Br.-Indiërs het getal 19.000 en de Javanen 6000 bereiken, dan komt de spaarzaamheid der inlanders, bij i eerstgenoemde immigranten vergeleken, niet in een voordeelig licht te staan. Met ronde getallen gerekend zou een Br.-Indiër hoofdelijk 15 à 16 gulden sparen, terwijl het spaarcentje der inlanders hoogstens slechts op 2 gulden komt te staan.

Nu willen wij wel toegeven, dat de Britsch-Indiërs hunne spaarzaamheid wat te ver drijven. Maar ook mag niet ontkend, dat onder velen der Creolen een te groote verkwisting te betreuren valt. Er wordt geklaagd over slechte tijden, over gebrek aan geld, en honderden soortgelijke klachten worden vernomen; maar krijgt men een gulden in den zak, dan moet die aanstonds aan dwaze en overbodige zaken worden verspild.

Spaarzaamheid is eene nog weinig bekende deugd in onze kolonie. Verkwisting daarentegen is vooral onder de lagere bevolking een treurige ondeugd. Om één voorbeeld onder vele te geven; op Koninginne-verjaardag kon men personen van den lageren volksstand van 's morgens acht tot 's avonds 8 onafgebroken in den caroussel zien draaien. Welk een geld werd daardoor niet verkwist, daar elke rit van 3 minuten op 10 à 15 cts. komt te staan.

Er zijn ook tal van personen, die hun geld wel besparen, maar het renteloos in een kist laten liggen. Daar is het veilig, zegt men. Dat vroeger eenige vrees voor verlies bestaan kon, indien de spaarpenningen naar de spaarbank gebracht werden, willen wij toegeven. Maar alle soort van vrees is nu onredelijk. Immers het Gouvernement blijft thans borg voor de uitbetaling der ingelegde gelden. Het in de Postspaarbank ingelegde geld verliezen, is thans eene onmogelijkheid; het is in de Postspaarbank veel veiliger bewaard, dan in eigen huis, waar dieven het kunnen ontnemen. En daarenboven brengt het geld in de spaarbank nog vruchten voort, men ontvangt meer terug dan men ingelegd heeft.»

Op wetgevend gebied valt slechts te melden, dat de verordening betreffende de kaart van Suriname met algemeene stemmen werd goedgekeurd, na aanneming van een amendement van den heer Coutinho.

In diezelfde vergadering van den 5en September ll. werd de heer Schoch gekozen tot 3en rapporteur voor de verordening betreffende de Samaracca-polderlasten. Er gaan hieromtrent reeds stemmen op, dat de lasten te zwaar zouden drukken op de eigenaren der bestaande gronden, waardoor in sommige gevallen het uniformrecht van f 2.50 per hectare een ruine voor de betreffende eigenaars zou tengevolge hebben.

G. P. Rouffaer: „De voornaamste industrieën der inlandsche bevolking van Java en Madoera.", Den Haag, 1904 en het Rapport v. d. Directeur v. O. E. en N. Batavia 1904.

Het bovengenoemd verslag van den heer Rouffaer vult eenigermate een ledige plaats in onze koloniale literatuur. Wie iets weten wilde over den huidigen toestand der nijverheid op Java en Madoerá, vond enkele plaatselijk-behandelende-opstellen, moest zich daarnevens getroosten in de „Koloniale Verslagen" verspreide berichten op te zoeken, een arbeid, die door het veelal vluchtig karakter dier mededeelingen weinig veraangenaamd werd. Genoemde schrijver heeft dat alles bijeengevat en verwerkt, op de juiste plaats gezet, in het juiste licht geplaatst. Hij heeft het verder aangevuld met historische gegevens!

Dit laatste zal er wel toe bijdragen zijn arbeid tot een ondankbaren te maken. Die zal velen daardoor te gecompliceerd zijn geworden, een wetenschappelijk werk, dat natuurlijk alle praktische waarde mist.

Toch schuilt in die historische gegevens de groote verdienste! Er is reeds jaren en jarenlang betwijfeld, of de Javaan eenigen aanleg tot industrieële kracht bezit; het wordt nog gedaan, blijkens enkele verslagen der in Indië gehouden vergaderingen.

Deze oude gegevens geven daarop een bevestigend antwoord. Het verbaast soms te lezen, hoeveel de Javaan in industriëel opzicht heeft gepresteerd en hoeveel daarvan is verdwenen. Hetgeen van den huidigen toestand wordt medegedeeld, levert het bewijs, dat de inlander nog niet geheel ingeslapen of verdrongen is, dat er nog wel degelijk werkkracht en bekwaamheid is, die door het geven van een afzetgebied en goede leiding tot grootere productiviteit kan worden gebracht.

De heer Rouffaer noemt zijn arbeid onvolledig, doch wanneer men de beschouwingen over inlandsche nijverheid en de verslagender vergaderingen in het Indische rapport naleest, dan moet met eenige teleurstelling geconstateerd worden, dat deze nog minder zeggen van den huidigen toestand der industrie op Java, enkele feiten worden opgenoemd, maar een eenigszins compleet werk wordt geenszins gegeven.

Het is pijnlijk dit te moeten zeggen. Er spreekt uit dat Indische rapport een warme, hartelijke belangstelling, zooals nog nimmer in een Indisch regeeringsstuk is gevoeld, een krachtige, sterke wil, die beproeft, in te halen, wat jarenlang is verzuimd! Daartegen te moeten spreken, is iets zeer onaangenaams. Doch nu eenmaal van Regeeringszijde de noodzakelijkheid van hulpverleening wordt ingezien, moet er op aangedrongen worden, dat deze degelijk zij.

Onze grief tegen dit Rapport is, dat het *te* veel wil. Bijlage I vermeldt de volgende zaken, waaraan ondersteuning zal worden verleend: Visscherij en scheepvaart, Vezelstoffen, Vlechtwerk, Houtbewerking, IJzerbewerking, Koperbewerking, Blikslagerijen, Goud en zilverbewerking, Oliebereiding, Meelbereiding, Bewerking van huiden en sleder, teenen, potten- en pannenbakkerij, Steenbewerking, Kalkbranderij, Hoorn- en beenbewerking, Conserveeren van vruchten, Bereiding van jams enz., Wagen- en rijtuigmakerij, Suikerbereiding, Spinnen, weven, batikken en aanverwante bedrijven, Andere bedrijven, Jaarmarkten, Pasarloodsen en Ambachtsonderwijs. Al deze onderwerpen en vakken meent men te kunnen bevorderen met 3076525 Gld.

De vorm *) der ondersteuning is even veelzijdig. Alles, wat te bedenken is, wordt toegepast. Wanneer de vijf jaren van proefneming zijn verstreken, zal men alleen kunnen constateeren, *wat* er mislukt is, doch niet *waarom* het mislukt is, omdat elke leiddraad, elk systeem bij het verleenen der ondersteuning heeft ontbroken.

Begrijpelijk is het bij de veelheid van onderwerpen, dat de detailleering der voorstellen veelal zeer vluchtig is, iets, dat volkomen duidelijk is door den korten tijd van voorbereiding, waarover zeer terecht in enkele Indische vergaderingen is geklaagd. Terwijl vroeger in Indië zóó lang werd gewikt, tot alle geschikte gelegenheid verdwenen was, bestaat nu de vrees, dat met haastigen spoed van de geschikte gelegenheid niet geprofiteerd zal worden. Ambachtsonderwijs is bijv. een uiterst nuttige zaak, die terecht herhaaldelijk wordt aanbevolen in het Indische rapport. Maar te vergeefs zoeken wij naar besprekingen, die in het licht stellen, hoe men aan geschikte leeraren moet komen. En zonder goede leerkrachten is elk vakonderwijs vruchteloos! Het Duitsche onderwijs bijv. berust op uitstekende voorschriften, de Regeering besteedt er ontzaglijke sommen aan en toch wordt er in vakkringen terecht getwijfeld, of het nut niet grooter kan wezen. Iets, dat o. i. uitsluitend voortkomt uit het heerschend gebrek aan goede leerkrachten, wat tevens verklaart het aanstellen van vreemdelingen aan Duitsche scholen.

Een goede werkkracht is nog geen goede leerkracht en wie vakonderwijs wil geven, moet in dat vak meer dan bedreven zijn. Nu wordt op enkele plaatsen in het Indische rapport voorgesteld te onderzoeken, of er onder de Indische militairen personen zijn, die bijv. leerlooier zijn geweest. Met allen eerbied voor het Indische leger mag de vraag gesteld worden, of handwerkers, die in hun vak uitmunten, hun toevlucht moeten nemen tot de koloniale uniform. (1) Het zenden van inlanders in centra van mindere technische bekwaamheid, dat in grootere mate wordt voorgesteld, is tot nog toe vrijwel mislukt. In het inlandsche handwerk heerscht een zekere geheimzinnigheid, tenminste waar werkelijk vakgeheimen te bewaren zijn. Nu is het zeer goed mogelijk met zachten dwang een bekwamen inlander te „verzoeken", leerlingen aan te nemen, hem daarvoor met enkele rijksdaalders te beloonen. Maar wie kan en zal beoordeelen, of de leerling werkelijk wat geleerd heeft?

Toch niet de commissiën van Nijverheid, saamgesteld uit ambtenaren en een particulier, die veelal tijd en bevoegdheid missen. Evenmin de voorgestelde ambtenaren, die in één onderdeel hunner veelzijdige ambtstaak reeds meer dan voldoende bezigheid zullen vinden.

Zonder pessimistisch te zijn, dringen dergelijke bezwaren zich op den voorgrond. Men voelt in het Indische

*) Wij begeven ons hier allen op nijverheidsgebied met of zonder artistiek karakter.

(1) Wij kunnen onzen geachten medewerker verzekeren, dat er vooral onder de vreemdelingen, die zich bij het O.-I. leger engageeren, soms zeer bekwame handwerkslieden zijn. R.

---

zoeken brengen.

Dezen namiddag had zij al rondkijkende een ondeugend leedvermaak, wel wetende hoe vervelend haar zoon's vrouw hare tegenwoordigheid vond. Toen zij de galerij binnentrad, liet zij hare vingergewrichten knakken boven het hoofd van kleinen Paul, terwijl zij vroom een bezwering tegen de booze geesten uitsprak. Zij omhelsde tegen wil en dank haar schoondochter, zeide beleefd de rest van het gezelschap goeden dag (*Ram-Ram*) en de haar aangeboden stoel weigerend, hurkte zij onder veel gesteun op den grond neder, en vroeg: waarover zij allen toch met zooveel heftigheid aan het redetwisten waren.

»Jullie leek wel papegaaien, die zich gereed maken om op de takken te gaan slapen!» voegde zij er aan toe, een minachtend geluid met haar vingers makend.

Mevrouw Jahans keek haar man vragend aan. Zij veronderstelde, dat het geval met den brief uitgelegd en de oude vrouw geraadpleegd moest worden over Paul's toekomst. In ieder geval was zij er zoo goed als zeker van, dat haar schoonmoeder dezen keer, op dit ééne punt haar meening zou deelen en daarom begon zij, op een toestemmenden hoofdknik van Jahans, in vloeiend Hindostansch den inhoud van den brief en de daarop gevolgde oneenigheid der familieleden te verhalen.

»Ik zeg, dat hij nog te jong is om nu naar Engeland te gaan. Als hij wat grooter en sterker is, laat hem dan gaan — het is veel beter, nog wat te wachten".

Het oudje luisterde, hare heldere oogen flikkerden, zij spuwde heftig op den grond en haar verwelkte lippen krulden zich om de enkele nog overgebleven stompjes van tanden, terwijl zij een woedende snauw uitte.

»Bah!» riep zij met een schelle, krakende stem, »jij doet de dingen half, mensch, houd het kind in zijn eigen land, als ge wilt, maar geef hem dan terug aan de goden en aan zijn eigen volk. Met jou denkbeelden zal hij, tot een man opgegroeid, precies zijn als mijn zoon, je man, noch Hindoewerk Engelschman, aan de eenen kant zijn afkomst vervloekende, en aan den anderen kant door de blanken veracht. Jijzelve moogt, zooveel je wilt, praten en je inbeelden en de manieren der blanken nabootsen, je blijft een halfbloed (*kerani*) en niets ter wereld kan iets anders van je maken».

»Mijn overgrootvaders' familie woonde in Londen, — op de Notinghill», begon mevrouw Jahans, maar Bibi wenkte haar zich stil te houden en zich tot mevrouw Vereker wendende, door met een krommen vinger naar haar te wijzen:

»En wat zeg jij? Jou man was een blanke en een heer, evenals de mijne. Begeert ge, dat je zoon flauwtjes zijn vaders voetstappen zal trachten te volgen? Stuur hem naar zijn vaders land, er zal een tijd komen, dat hij den dag zal vervloeken, waarop hij geboren werd; houd hem hier hij zal je eveneens vervloeken, maar geef hem weer aan de goden en aan het zwarte ras, laat hem geen weerstand bieden aan den hechtsten band, die in hem is, — dan kan 't hem goed gaan, en zal hij eens uwe nagedachtenis zegenen.»

»Maar hij is een engelsche jongen», sprak Una geërgerd tegen; »hoe kan ik hem aan de priesters overgeven en een Hindoe laten worden? U spreekt dwaasheid!»

Hierop begon het oudje hard te lachen, met scherpe, krakende geluiden en wees smalend op het bleeke gezichtje onder den zonnehoed.

»Een engelsche jongen!» spotte zij, lachend op de sirihpruim kauwend, totdat kleine roode stroompjes van het sap de mondhoeken uitstroomden en over haar kin liepen. Zij kwam overeind en stond, op haar stok geleund, heen en weder te schudden, met boosaardig vermaak op haar afstammelingen neerziende.

»Hier zit ge nu, en hebt veel praats», vervolgde zij. »Maar uwe woorden zijn aan den wind gelijk en hebben geen zin. Wie is hier de leider, wie voert er bevel?

Jij Jahans, die u zelven *heer* noemt — *Kurisa* (mesthoop) was de naam, dien ik je bij je geboorte gaf, om je voor kwaad te behoeden, toen mijn eerstgeborene aan de pokken gestorven was — jij ben tbang kraait! Waarom staat ge de vrouwen toe te babbelen en te twisten? Zij moesten liever luisteren dan praten, want het is een slecht huis, waar de hennen harder kakelen dan de haan kraait. Wees manlijk, beveel! Zeg, moet het kind het zwarte water over of zal 't in zijn geboorteland blijven?

»Ja, wat zal ik zeggen?» snauwde Jahans, voor een wkaden luimg ebracht door de herinnering aan zijn voornaam. »Ik zou willen doen, wat voor het kind het beste is, Maar hoe moet ik weten, wat het beste is? Ik kan het niet zeggen.

»Dan zal *ik* beslissen», bernam zijn moeder op een toon van gezag: »De jongen zal bij zijn landslui blijven.»

Oogenblikkelijk verhieven zich toestemmende of afkeurende stemmen van allen, behalve den heer en mevrouw Jahans, die zich stil hielden, de een uit twijfel, de ander uit voldoening.

»Maar 't zou voor hem toch beter zijn, dat hij ging», klaagde mevrouw Vereker, die haar stem boven die der anderen verhief.

»Ik heb gezegd»; sprak de oude vrouw uit de hoogte. »Mijn zoon, gij kent mijn wensch. Anders» met nadruk, »zullen de priesters er wèl bij varen.»

En de onwelkome gast reed zelf voldaan weg, in het volste besef, dat zij verdeeldheid achterliet.

Mevrouw Vereker barste in tranen uit, Mevrouw Jahans was trotsch op haar overwinning, en haar man vluchtte het huis in om troost te zoeken bij zijn turksche pijp.

»Zoo zie je», zeide mevrouw Jahans, »nu is alles ten beste geregeld. De Bibi is een wijze vrouw, al is ze zwart. Als wij tegen haar wil handelen, laat zij ons geen cent van haar geld; dan gaat het allemaal naar de priesters bij de rivier in de Fort-tempel, »één vogel in de hand» je weet wel! Huil nu maar niet, liefste, terwijl ze haar dochter liefkozend bij den schouder neemt » zij zal niet lang meer leven, en dan, als Paul grooter is en wij het geld eenmaal hebben, kunt ge hem er nog heen zenden, als ge wilt, en dan zal hij zich niet zoo vreemd en eenzaam daar voelen. Schep moed», »voegde zij er aan toe, alsof zij zelve geene neigingen had gehad in de een of andere richting.

Mevrouw Vereker zag met veel moeite van haar wensch af om Paul naar Engeland te zenden, zij redeneerde en weeklaagde nog dagen lang; maar het Noodlot, in den vorm van Bibi Jahans, was haar te sterk. Ten laatste besloot zij Lady Jardine te schrijven, dat zij het aanbod, tenminste voorloopig, niet aan kon nemen, doch liet daarbij doorschemeren dat zij er later, als de jongen wat grooter was, gaarne op terug zou komen.

Nu sleet kleine Paul zijn leven verder op dezelfde wijze als alle andere in het land geboren kinderen. Hij stond 's morgens vroeg op en speelde dan in de voorgalerij of op het erf, totdat het warm begon te worden en het machtige middagmaal opgediend werd; als dit afgeloopen was, ging hij gedurende de heetste uren slapen in een donkergemaakte kamer, stond knorrig en landerig op, had geen eetlust, maar daarentegen een sterk verlangen naar ijswater. Als dan de lucht wat afgekoeld was, ging hij op een magere ponny langs den stoffigen weg rijden, begeleid door de baboe met een groot zonnescherm en een staljongen, die het arme diertje vasthield, zoo zorgvuldig, alsof 't een verscheurend dier ware.

Soms mocht Paul bij de buren met andere Indo-Europeesche kinderen gaan spelen, of zij kwamen bij hem op visite, gingen dan allen gehurkt op een gestreept kleed onder een boom zitten en lieten zich door de baboes vermaken of luisterden met vroegrijp verstand naar de praatjes der vrouwen onderling. Als het dan bedtijd was, waren de kinderen niet in een stemming om te gaan slapen, en het avondtoilet, waartoe ook het belangrijke wrijven met mosterdolie behooorde, duurde een heele poos telkens onderbroken door booze buien en hevige standjes met baboe; dikwijls een volstrekte weigering om het avondmaal, bestaande uit brood en melk te eten, gevolgd door een bezoek aan de eetkamer, waar zijn toegevende grootmoeder hem toestond te proeven van de kerrie's, sambals en sterk gekruide vleeschgerechten, die het avondeten der Jahans uitmaakten. In het koude seizoen gedijde het kind beter. De frissche morgenlucht deed hem goed en dan kon hij den geheelen dag buiten blijven; het houtvuur 's avonds maakte hem slaperig en deed hem naar rust verlangen, het eten was dan ook frisscher en hij kon meer voedsel tot zich nemen.

Maar drie jaren, die zulk een groot verschil zouden teweegbrengen in uiterlijk, gewoonten en gestel van een zuiver engelsch kind, veranderden aan Paul slechts weinig; en ofschoon zijn magere beentjes langer werden, en zijn gezichtje nog meer vroeg-wijs, behield hij de meeste zijner kleinkindermaniertjes, schreeuwde als hij zijn zin niet kreeg, sprak maar heel weinig Engelsch en als het warm werd, reed hij 's avonds nog altijd op zijn geduldige, kastanjebruine ponny in een slakkenpas, bewaakt door de baboe met het groote zonnescherm. (*Wordt vervolgd.*)

ADVERTENTIËN.

Alle Hygienische Artikelen N.M.
zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

Fransche Breukbanden zonder Veer
nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.**— dubbel.
„De nieuwe breukband" syst. Dr. DUPUIS te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden, prijs **f 5.**— dubbel **f 10.**
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

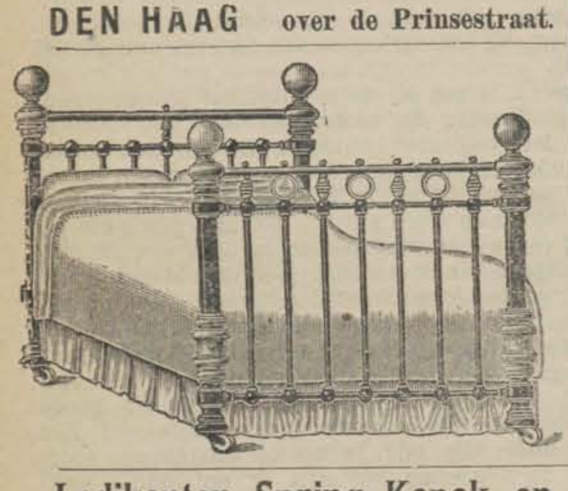
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

Justman Jacob
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

Een gem. ben.huis te huur
tegen 1 November voor den prijs van **veertig gulden per maand**, staande VAN BRAKELSTRAAT 74.
Te bevr. *Van Brakelstraat* 68.

Th. A. A. SIMONIS
34 Groenmarkt.
DEN HAAG over de Prinsestraat.

Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

TE HUUR:
het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**
Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56.**

P. Happel Jr.
CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
DEN HAAG.
Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

OUDE en INDISCHE BRILLANTEN
worden tegen marktprijs ingekocht door
N. BLOM,
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
Amsterdam, N. Heerengracht 9.

Firma H. G. J. L. MEIJNERS.
Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor.
's-Gravenhage, Heemskerckstraat 20.

„Pension L. SMISSAERT"
Reinkenstraat 46,
'S-GRAVENHAGE.

HAAGSCHE KOFFERFABRIEK

Passage 53-57, DEN HAAG. **Tel. 1597.** — Noordblaak 93, ROTTERDAM. **Tel. 3424.**

Grootst gesorteerde Magazijnen in Nederland.

Soliedst en Goedkoopst adres

voor

KOFFERS, TASSCHEN en LEDERWAREN,

Mail- en Hutkoffers,

gepantserd en ongepantserd, in alle afmetingen.

„VULCAN FIBRE" KOFFERS
in onze Magazijnen voorhanden.

Firma A. KOKEE.
Nieuwe Havenstraat 46.
UITZENDING VAN DINERS
f 0.80 f 1.00.
Vele Indische recommandatiën.

Onze beroemde Santal Parelen
genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij:

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

's-Gravenhaagsche
Crediet-vereeniging en Depositokas
Den Haag. — Buitenhof 46.

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèquerekening,** in de **spaarkas.**

Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

Kantoortijd 9—3 uur.

Te Scheveningen
bestaat bij gehuwde lieden gelegenheid tot **opvoeding en verzorging van kinderen en jongelieden** voor wien verblijf onmiddellijk aan zee onder flink toezicht, alsmede goede scholen (ook middelbare) gewenscht wordt.
Inlichtingen worden gaarne verstrekt door den Alg. Secretaris der Afdeeling 's-Gravenhage der Vereeniging OOST en WEST, *Laan van Meerdervoort* 195 te 's-Gravenhage.

Groothertoginnelaan 103.

Heden en volgende dagen,
is te zien en over te nemen:
telkens van **10—4** uur,

1 dubbel breed eiken Buffet f 50.
6 daarbij behoorende stoelen f 26.
1 daarbij passende tafel f 20.
1 fraai, blauw gestreept, Salonstel, Bank, 2 Fauteuils, 6 Rugstoelen en 1 Tafel f 150.
1 mooie groote Spiegel f 6.50.
1 prachtig Axminster Karpet f 13.50.
1 fraai velvet Tafelkleed f 8.
12 gegraveerde waterglazen f 1.
1 Gasganglamp f 3.
1 driepits koperen Gaskroon f 18.
1 fraaie Salonlamp, zijde kap f 13.
Italiaansche Tochtdekens f 1.10.
1 persoons Wollen Deken (nieuw) f 3.
1 Eng. een pers. Ledikant met Matrassen, geheel compleet f 35.
1 mahonie Waschtafel marmerenblad en compleet waschstel f 11.
1 massief eiken Dressoir f 20.
1 marmeren Pendule met 2 coupes en slagwerk f 19.
1 Theetafel 2 losse bladen f 6.
1 Kleedkast pitchpine f 45.
6 mahonie Stoelen met riet f 14.50.
1 twee pers. mahonie Waschkast zwaar marmer opzet f 30.
1 im. Smyrna Karpet $3\frac{1}{2} \times 2\frac{1}{2}$ M. aan weerszijden 't zelfde f 14.
prachtige Beddekleedjes f 2.
1 noten Stijlspiegel f 15.
benevens een partij gravures, aquarellen en schilderijen waaronder van bekende meesters.

Alles te zien en over te nemen heden en volgende dagen telkens
van **10—4** uur.

Groothertoginnelaan 103.

MEDICINALE COGNAC.
2 liter f 3.— of 6 fleschen f 7.—,
12 fleschen f 14.—
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
W. F. NOMAN,
Scheveningen.
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

GIDS
VOOR
Repatriëerenden,
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"
Haagpoort 4.

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:
Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

Sanitas Mannenhulp.	Sanitas Vrouwenhulp.
Pillen van Prof. Dr. Spencer herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen. Prijs per flacon Drie Gulden. Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.	Pillen van Dr. Mortin pijnstillend, herstellen den normalen toestand. Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

„Arnhem" Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**
Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
Generaal-Inspecteur: C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
Inspecteurs: H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia,** Directeur J. WILDEMAN.

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

Bankoewang. — Ketella.
Versche kruiden. — Gandaria assien.

Het meest aangenaam werkend ***laxeermiddel,*** zonder eenige nadeeligen invloed op de spijsverteering zijn onze
CASCARA PASTILLES,
per flacon à 30 pastilles **f 0.30**
» » » 100 » **f 0,75**
Onze versuikerde **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom het beste middel tegen *Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.*
Prijs per flacon à 100 stuks **f 0.50**
» » » » 1000 » **f 3.30**
Vraagt uitsluitend ons merk.
BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.
Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen.
Te bekomen bij alle Apothekers.

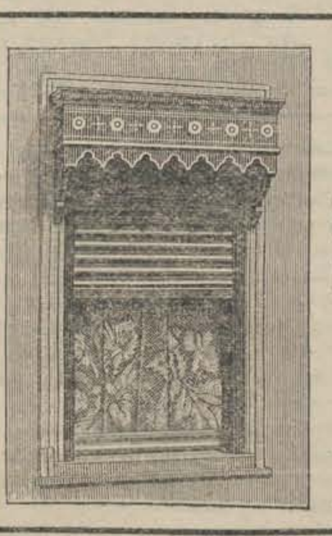
---

van Soest en van der Weijde.
Lange Voorhout 23. — Den Haag.
Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito, incasseeren verlofstractementen en pensioenen.

Met 1 dag opzegging	**2**	**pct.**
Voor 1 maand	**$2^3/_4$**	**„**
„ 3 maanden	**3**	**„**

Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.

Koopen of **verkoopen, huren** en **verhuren**
van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN
FALKENBURG en Co.
Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
Toezending Woninggids gratis.
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

HEINEKEN's
(Oudste) Glazenwasscherij
Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.
Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.
Telefoonnummer 2478.
Amsterdam, v. d. Helststraat 1.
Utrecht, Potterstraat 20.
Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

CITY-BAGS echt leder, 39 cM. lang, à f 3.95.

W. POPPINK,
ZADEL- EN KOFFERMAKER.
151. Prins-Hendrikstraat. 151. — DEN HAAG.

N. B. Lederwaren bij mij gekocht, worden gedurende 2 jaar gratis gerepareerd.

Zwakte, Onmacht, Uitputting,
Overspanning, Slapeloosheid, Droomen enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.**— per flacon; **f 2.10** franco p. p.
Uitsluitend echt verkrijgbaar bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

rapport een enthousiast aan het woord, die aan de nijverheid geheel vreemd is. Bijv. de vermelding van een halfjarigen leertijd als voldoende om het pottenbakken te leeren. Elke pottenbakker van beroep zal hierop kunnen antwoorden, dat het leeren draaien reeds dien tijd vordert en wie met de behoeften van de Indische pottenbakkerij bekend is, zal kunnen zeggen, dat de inlandsche pottenbakker, naast de technische kennis van zijn vak, een eenvoudige oven moet kunnen bouwen, de eigenaardige constructieve gegevens daarvan moet weten, om met vrucht het bakken en glazuren te kunnen bedrijven."

Evenzoo gaat het met de beoordeeling der noodige werktuigen. Daarvoor moeten dienen de uit Europa gevraagde catalogi. Is het noodig uitvoerig mee te deelen, dat deze — en vooral de gewenschte machines — berekend zijn op een zeer ontwikkelijke techniek, die zich zelden zullen aansluiten bij de primitieve, inlandsche nijverheid. Machines, die te kostbaar zijn en te veel verwante machinale hulp vragen om toegepast te kunnen worden. Bij het weven bijv. zijn geen der Europeeschen weeftoetoestellen bruikbaar, omdat de goede — d.w.z. de veel produceerende — met stoom of electriciteit voortbewogen worden; machines voor spoelen en scheren zijn eveneens onontbeerlijk. Men voelt, hoe men op dit industriegebied gauw in het gedrang kan komen!

Neemt men de handweeftoestellen, dan verricht men een vrijwel overbodig werk. Het weeftoestel uit de Padangsche Bovenlanden is, met eene enkele wijziging, even praktisch en kan geheel door de inlanders vervaardigd worden. Gaat men daaraan de vliegende spoel toevoegen, dan moet het toestel gecompliceerder worden; waardoor men de toepassing in het inlandsche leven weer lastiger maakt.

Naast ambachtsonderwijs nemen voorschotten een groote plaats in. Dit voorschotsysteem hebben wij steeds een kanker geacht in de inlandsche nijverheid. De besteller geraakt daarbij eenigermate in de macht van den bewerker, en geeft aanleiding tot slordig werken, daar men in vele gevallen blij mag zijn iets van het bestelde terug te zien. Nu wordt het geven van voorschotten een regeeringssysteem! We willen ganschelijk niet beweren, dat het bestellen *zonder* die voorschotten thans reeds geschieden kan, maar wij missen in de voorstellen van den Directeur èn in de verslagen der vergaderingen elke bespreking van *die* mogelijkheid.

Zoo is er meer, dat degelijken ondergrond en bewerking mist. En de vraag mag gesteld worden: of het niet beter en voorzichtiger geweest ware, zich vooreerst *te beperken tot een klein deel van het groote verlanglijstje?*

Wanneer men zich bijv. beperkt had tot het *vlechtwerk* en het *aardewerk*, zou men gelegenheid gehad hebben deze *grondig* voor te bereiden en ernstig en veelzijdig te bevorderen. Wij kiezen met opzet deze twee technieken, omdat beide weinig machinale hulp vorderen, de grondstoffen ruimschoots in het land aanwezig zijn. Bij vlechtwerk is geen machinale concurrentie te duchten, bij aardewerk leveren transport en breekrisico een geduchte kostenverhooging. Bij het eerste is reeds zekere industrieële ontwikkeling aanwezig, zelfs een niet geringe export, die met meerdere technische capaciteit vrij zeker kan stijgen. Bij het laatste kan het oogmerk daarop gericht worden, te voldoen aan de behoeften van Indië, iets, dat reeds een belangrijke som onder de inlandsche bevolking zou brengen. Daar het bewerkingsmateriaal bij beide technieken betrekkelijk gering in kosten is en geheel door de inlandsche bevolking bewerkt kan worden, mogen deze twee de voorkeur hebben. Op deze bedrijven kan veel van het voorgestelde toegepast worden: verschaffing van middelen voor het aanschaffen van grondstof, bevordering der techniek door technisch onderwijs en het toevoegen van bekwame, inlandsche handwerkers (speciaal op vlechtgebied), verschaffing van goede voorbeelden in afbeelding en natura, vorming van coöperatieve arbeidskringen, opkoop en verkoop van gouvernementswege. Een gedeelte der nu voorgestelde som ware daarvoor noodig.

De sprong in het onzekere, die nu voorgesteld wordt, kan dan vermeden worden. Wij zouden dan degelijke kennis en ondervinding krijgen, hoe inlandsche nijverheid op de beste wijze kan worden bevorderd, die later toegepast zou kunnen worden op ander nijverheidsgebied.

Ten slotte iets, dat wel een betrekkelijk klein ding genoemd zal worden, maar dat wij niet zonder protest willen laten. Het is de wijze, waarop de beschermende rechten op katoen druk aanbevolen worden. Te veel wordt hierbij over het hoofd gezien, dat de geringe koopkracht den invoer van het goedkoope katoentje heeft bevorderd en dat verhooging dier koopkracht een gezonden opbloei van het batikken tengevolge zal hebben. Wordt het katoentje belangrijk in prijs verhoogd, dan is dit een geduchte druk op de bevolking. Doch dit is in de aanbeveling nevenzaak; het feit der namaak is de hoofdzakelijke reden: „het intellectueel eigendomsrecht worde den Inlander op de meest onbekrompen wijze gewaarbogd". Evenwel de namaak van batik's met tjappen is wel gepermitteerd; de voorsteller wil zelfs stellen stempels verschaffen.

De inlander mag dus wel namaken, niet de fabriek in het Moederland. Deze vindt „met uitgebreide relatiën" altijd wel gelegenheid om een ander afzetgebied te vinden. Weet men dan te Batavia niet, waarom ons Nederlandsch katoenbedrijf van alle kanten wordt bedreigd en overal gesloten kusten vindt? Waarheen moet het met onze duizenden arbeiders?

Wij gunnen den inlandschen werkman zooveel goeds als mogelijk is, maar willen, *zoo mogelijk*, ook rekening houden met de belangen van den Hollandschen werkman. Onze industrie en ons handwerk in Nederland verkeeren eveneens in een te weinig gunstigen toestand, dan dat op zoo *losse* grondslagen gehandeld mag worden.

Elberfeld, Oct. 1904. J. A. LOEBÈR JR.

Bedenkelijke Moraal?

Wij hadden niet gedacht, dat het ingezonden stukje van zekeren X in het *Alg. Handelsblad* van 28 Augustus geschreven, nog zou nawerken.

Tot onze niet geringe verwondering vinden wij er melding van gemaakt in de *Revue* van Dagblad- en Tijdschrift-artikelen in *De Indische Gids* van October! Ons antwoord aan den anoniemen aanvaller van 't *Koloniaal Weekblad* (zie *„Poging tot sluipmoord"*, in ons nummer 25 van 1 September) schijnt de Redactie van *De Indische Gids* echter niet te hebben gelezen.

Nu dit Tijdschrift het der moeite waard heeft gevonden de opmerkingen van X in een maandoverzicht van belangrijke schrifturen op te nemen, meenen wij goed te doen, er ook nog even op terug te komen en opnieuw partij voor Athos te trekken, waar hij den sluipmoordenaar een ellendeling noemt. Had de inlandsche soldaat recht om zijn kapitein van minnarij met zijn vrouw te verdenken, dan had hij het dezen ridderlijk moeten zeggen en hem zelfs kunnen aanklagen. Juist de militaire verhoudingen zijn zulke goede, omdat in geen enkelen stand de plichten zoo streng, maar ook de rechten zoo degelijk gewaarborgd zijn.

Wij geven toe, dat er redenen kunnen bestaan om een sluipmoordenaar te beklagen, maar ook dan nog blijft hij een ellendeling. „Sans reproche" was de te vroeg gestorven vriend van Athos niet. Zelfs niet *verdacht* mag de vrouw van Cesar kunnen worden!

Wij vragen verschooning aan onze lezers, als hun dit napleiten verveelt. Niet wij hebben daaraan schuld!

De Welvaarts-Commissie.

Door den Voorzitter der zoo genoemde *Welvaarts-Commissie*, den resident van Pekalongan *H. E. Steinmetz*, werd ons toegezonden de *„Leiddraad van het gewestelijk onderzoek naar de oorzaken der mindere welvaart „van de inlandsche bevolking op Java en Madoera"*.

Nu het vaststaat, dat met het nemen, zelfs van krachtige maatregelen tot herstel en verhooging van den welvaart, niet op het eindrapport van de hierboven bedoelde commissie behoeft te worden gewacht, hebben wij tegen hare instelling geen bedenking meer.

Wel blijven wij van meening, dat uit de Bataviasche archieven, uit het brein van vele belangstellende gepensionneerde en nog ijverig dienende ambtenaren en ook van intelligente particulieren, *voldoende* antwoord op de meeste der te stellen vragen, dadelijk zal te putten zijn, maar wij geven gaarne toe, dat een gezet en nauwkeurig onderzoek naar den aardrijkskundigen en economischen toestand van de eilanden in Azië, die tot ons Rijk behooren, een hoogst nuttig werk kan zijn, wanneer het met kennis van zaken, ijver, en nauwgezetheid onder goede leiding wordt uitgevoerd.

En nu men toch plan heeft om de inzinking te beletten vóór de patient te diep gezonken is, komt het er ook minder op aan, of dit wetenschappelijk en statistisch onderzoek enkele jaren zal vorderen om tot een degelijk eindrapport te leiden.

Want dat dit zeer zeker het geval zal zijn, is onze vaste overtuiging na het doorbladeren van het tot No. 532 loopende vragenregister en het met meer aandacht nalezen van enkele hoofdstukken, die onzen vroegeren werkkring in O.-Indie meer van nabij betroffen.

Alleen reeds hetgeen omtrent irrigatie en de daarmee in zoo innig verband staande hydrographie gevraagd wordt, vordert een vrij langdurig en inspannend werk.

En niet minder is dit het geval, waar b.v. de verbetering der waterwegen aan de orde is. Onze lezers zullen hierover dadelijk een oordeel kunnen vellen als wij vraag 492 van den Leiddraad overdrukken:

„Wat kan gedaan worden om, zonder onevenredig hooge kosten, de bevaarbaarheid of vlotbaarheid der rivieren te verbeteren?

In korte trekken de mogelijkheid der voor te stellen verbeteringen en hun praktisch nut aangeven."

Wij wenschen den heer Steinmetz geluk met de uitvoering van de belangrijke taak, die hem door de Regeering werd opgedragen en betuigen hem onzen oprechten dank, dat hij ons in de gelegenheid stelde van den leiddraad kennis te nemen en op grond daarvan over den aanstaanden arbeid, dien hij zal besturen, ons oordeel uit te kunnen spreken.

Van Vreemde Koloniën.

Indo-China.

Den 25en Augustus ll. heeft de gouverneur-generaal Beau de, aan de begrootings-discussiën gewijde zitting van den Conseil-Général der kolonie geopend met eene rede, waaraan wij het volgende ontleenen:

Inleiding. „Hoe groot ook de hulpbronnen van Indo-China mogen wezen, zei de heer Beau, hoe rasch zijne budgetten zijn uitgedijd, is het toch niet minder waar, dat het financieele draagvermogen van Indo-China nog verre van voldoende is om te voorzien in de behoeften zijner economische en politieke evolutie.

De algemeene beginselen, welke de Republiek bezielen bij het werk der regeneratie, dat zij onder de volkeren van Indo-China heeft ter hand genomen, dringen er bij ons met een kracht, die wij zeker niet moeten betreuren, op aan om spoed te maken met de verwezenlijking van den vooruitgang, dien onze beschermelingen van ons wachten als de uitvoering eener telkenmale herhaalde belofte, en als een weldaad, die zij op prijs weten te stellen.

Anderzijds moet Indo-China als een geheel wel het voorbeeld volgen der mededingende landen op de wereldmarkt en zich op handelsgebied zoo goed mogelijk uitrusten.

Onder deze beide, gelijkelijk dringende invloeden groeien de uitgaven der kolonie snel aan. Wanneer men de velerlei behoeften in het oog houdt, waarmee rekening moet worden gehouden, dan ziet men dat er voor de eene weinig, voor de andere zoo goed als niets beschikbaar is.

Om een paar voorbeelden te noemen ... de irrigatie ... wel zijn hier en daar kleine verbeteringen gebracht .... maar nergens heeft onze dienst der openbare werken ... ook maar 'n enkel groot irrigatiewerk kunnen uitvoeren.

De directie van landbouw heeft, uit gebrek aan geld, tot nu toe nog niet het uitgebreide practisch onderzoek kunnen ondernemen, dat tot grondslag moet dienen voor de industrieele cultures, tot welke zoowel de europeesche planter als de inlandsche landbouwer hoe langer hoe meer zullen overgaan. De dienst van den mijnbouw is ter nauwernood georganiseerd en begint nu pas zijne onderzoekingen. Moet ik spreken van de bescherming tegen veeziekten, waarvoor slechts een oneindig klein deel kan worden afgezonderd, van wat in werkelijkheid noodig zou wezen? Tot nu toe hebben we, uit gebrek aan fondsen, niets gedaan tot verbetering van het paardenras. Met de bescherming en het onderhoud der bosschen is ternauwernood een begin gemaakt. Wat te zeggen van het tot nu toe zoo verwaarloosd openbaar onderwijs, nauwelijks voldoende aan de behoeften van de europeesche bevolking? Saigon, Kaap Saint Jacques, Toerane, Hué en zooveel andere centra vragen om drinkwater. Voor Saigon alleen zijn uit dien hoofde 15 millioen noodig, voor Hué meer dan 1 millioen. Pnom Penh vraagt om rioleering, en Hanoi zal zijn stelsel misschien over moeten laten maken. En van alle zijden komen alleszins gerechtvaardigde verzoeken in om scholen, hospitalen, asylen, enz."

Na, uit het vorenstaande te hebben mogen afleiden, dat er evenals in ons Indië, in Fransch Achter-Indië nog veel te doen valt, willen we eens nagaan, welke middelen der kolonie ten dienste staan, om aan de bestaande behoeften tegemoet te komen.

Begrootingen. De algemeene begrooting voor Indo-China: 31.599.110,88 piasters aan ontvangsten, waartegenover 30.261.323,58 aan uitgaven staan. Cochin-China: 4.951.138,55 en 4.695.165,13; Tongkin: 5.469.062,13 en 4.771.313,74; Kambodja: 2.532.694,16 en 2.392.156,32; Annam: 2.417.291,06 en 2.289.702,63; en Laos: 990.538,06 en 947.859.16. Het totaal der, voor 1905 geraamde ontvangsten bedraagt dus ongeveer 50 millioen piasters (of nagenoeg evenveel guldens) op een zielental van ruim 20 millioen, terwijl de uitgaven slechts omstreeks 44.5 millioen piasters bedragen, zoodat een totaal bedrag van 5.5 millioen piasters in de verschillende reservekassen, algemeene en locale, zal kunnen worden gestort.

Bij de raming van uitgaven valt op te merken, dat Indo-China slechts ten deele de kosten draagt, van de, voor de kolonie benoodigde land- en zeemacht. Het aandeel der kolonie in die kosten is evenwel steeds stijgende, en wel van 3.252.000 piasters in 1899 bv. tot 7.066.000 piasters in 1904, en de bedoeling is, dat de kolonie ten langen leste het totaal der uit dien hoofde benoodigde uitgaven voor hare rekening neemt.

Hoe het geld gebruikt wordt. Dit zien we uit de in de rede van den heer Beau aangehaalde cijfers voor 1904. Tusschen haakjes zij hier even aangehaald, dat ook in Indo-China de ontvangsten uit de in- en uitvoerrechten in den loop van dit jaar een minder bevredigend resultaat opleveren.

Wat de algemeene begrooting der kolonie aangaat zijn voor 1904 resp. 35, 24, 22 en 16 percent der uitgaven bestemd voor openbare werken, militaire uitgaven, algemeen bestuur en kolonisatie. Onder kolonisatie worden samengevat alle uitgaven, die betrekking hebben op de ontwikkeling van landbouw, koophandel en industrie, zooals die voor het landbouwbestuur, scheepvaartpremiën, post en telegrafie, geologische en geographische diensten, wetenschappelijke instellingen en zendingen.

Voor verschillende provinciën is de verdeeling over de onderscheidene hoofden al hoogst ongelijk, hetgeen vooral opvalt met betrekking op de bestuurskosten, welke in Annam en Kambodja resp. 77 en 63.3 percent van het budget uitmaken, waaronder dan begrepen zijn de toelagen der vorsten en hunnner hofhoudingen. Voor Annam is verder b.v. daarentegen slechts 8.7 percent voor openbare werken, 3.6 percent voor kolonisatie en 1 percent, (of ruim f 20000 op een bevolking van eenige millioenen zielen) voor onderwijs uitgetrokken.

Over het geheel omgeslagen zijn de, voor 1904 toegestane uitgaven voor Indo-China als volgt over de verschillende hoofden verdeeld: bestuurskosten, waaronder die voor justitie en politie 31 percent; openbare werken, 29 percent; kolonisatie (zie boven) 14 percent; militaire uitgaven 16 percent; onderwijs, 2 percent; hospitaaldiensten 1 percent; diverse uitgaven 7 percent.

Justitie. Cochin-China, de oudste der, tot Indo-China behoorende koloniën en protectoraten is in dit opzicht het best bedeeld, maar geeft daarvoor ook jaarlijks een half millioen piasters uit. Tongkin kan met nog geen 150,000 piasters volstaan om zijn rechters te betalen, Kambodja met 23,000, en Annam met zelfs nog geen 12,000 piasters.

„Aldus, zei de heer Beau, moeten in de meeste landen van Indo-China de bestuursambtenaren ook het recht uitoefenen naast hunne bestuursplichten. Deze dubbele rol legt hun een taak op, die hen op enkele plaatsen geheel in beslag neemt."

Met het oog daarop wordt voor 1905 één nieuwe rechtersplaats gecreëerd.

Ambtenaarspromotie. Er werd bij de verschillende diensten geklaagd over de ongelijkheid in de bevordering naar gelang de ambtenaren tot deze of die kolnoie behoorden. De heer Beau heeft die klachten doen onderzoeken, waarbij hem gebleken is, dat in Annam, Kambodja en Laos de promotie-kansen grooter waren dan in de andere provinciën. Dat komt hem, met het oog op de vele moeilijke en ongezonde posten in eerstgenoemde landen echter alleszins billijk voor, terwijl dit ook het geval is, wat aangaat de betere uitzichten voor de ambtenaren der algemeene diensten, waarvoor de besten worden uitgekozen.

De bevordering geschiedt in Indo-China op aanwijzing eener commissie. Hiervoor zijn nu de volgende bepalingen voorgeschreven. Elk lid der commissie, waartoe voortaan ook de directeur van financiën zal behooren, krijgt de conduites der ambtenaren ter inzage, en geeft daarvoor een cijfer, waarbij rekening moet worden gehouden met diensttijd, ancienniteit in den bekleeden rang, en kennis al of niet van inlandsche talen. Bovendien krijgt elk ambtenaar van zijn plaatselijken dienstchef, behalve het nummer dat deze hem onder zijn ranggenooten toekent, ook een cijfer, dat dan bij die der commissie gevoegd wordt, waaruit dan de aanspraak op bevordering van den betreffende wordt afgeleid.

Openbare werken. Voor 1904 was een bedrag van ruim 10 millioen piasters uitgetrokken, hoofdzakelijk voor de toegangen tot en de havenwerken van Saïgon, Toerane en Haiphong. Hiermee zal in 1905 waar noodig worden voortgegaan, terwijl bovendien wordt voorgesteld een nieuwen toegang tot Haiphong te maken, waardoor al vast in afwachting, dat de haven gereed komt, in de nabijheid een veilige ankerplaats voor oorlogsschepen en handelsvaartuigen van den grootsten diepgang zal worden verkregen.

Spoorwegen. Voor de uitvoering van het, onder het bestuur van den heer Doumer ontworpen spoorwegplan, werd bij de wet van 26 December 1898 aan de kolonie toegestaan een leening van 200 millioen franken te sluiten.

Het plan omvatte aanleg der navolgende lijnen, Hanoi-Laokay, Hanoi-Nam Dinh-Vinh, Saigon-Khanhoa-Langbian, plateau, Toerane-Hué-Quang Tri, Mytho-Cantho.

Eerstgenoemde lijn moet den 1sten April a.s. door de klonie aan de Yoenan Spoorwegmaatschappij afgeleverd worden. De heer Beau zeide te hopen, dat het werk binnen den bepaalden tijd gereed zou zijn. Er moesten echter nog 100 kilometers worden gelegd en men sukkelt met de arbeiders.

Van de van Saigon uitgaande lijn zijn nog slechts 70 kilometers in exploitatie. Het werk was aanbesteed, maar de langzaamheid waarmee de arbeid vorderde, en andere redenen gaven het bestuur den 20sten Juli jl. aanleiding om den aanleg zelf ter hand te nemen.

Dit geschiedde ook met betrekking op de lijn Toerane-Hué.

De tweede der genoemde lijnen is gereed, terwijl de aanleg der lijnen Hué-Quang Tri en Mytho-Cantho en van de zijlijn naar het Lang-biangplateau nog in studie is.

Van het plan om op genoemd plateau een sanatorium op te richten is afgezien. Het klimaat is er te ruw voor de oud-gasten. Voor dezen zal waarschijnlijk op een voorgelegen plateau, omstreeks 1000 meters boven den zeespiegel 'n sanatorium verrijzen, terwijl de hoogvlakte voor de, pas uit het moederland aangekomen troepen zal blijven gereserveerd.

Hoewel de kolonie den aanleg der spoorwegen zelve ter hand heeft genomen, sluit dit niet uit, dat evenals in Suriname geschiedt onderdeelen van het werk in vakken worden uitbesteed.

Het einddoel van de verschillende geprojecteerde en in aanleg zijnde lijnen is een onafgebroken kustlijn te verkrijgen, die Cochin-China met Tongkin verbindt. Zijn de, hiervoren genoemde lijnen gereed dan ontbreken er toch nog een 900 kilometers aan, alvorens het doel te hebben bereikt. De studiën voor een lijn van Vinh tot aan Quang Tri zijn reeds zoo goed als beëindigd. Minder ver is men gevorderd, wat het traject Toerane—Nhatrang, aan de Saigonlijn, betreft.

Behalve deze plannen, zijn ook reeds de studiën in vollen gang voor een verbinding van het bevaarbaar gedeelte van den Mekong, boven de vallen, met de kust. Dit plan is, inzooverre voor ons van belang, wijl men hier te doen zou hebben met een spoorweg, die een van nature rijk, doch oogenblikkelijk nog arm en slecht bevolkt gedeelte der kolonie zal moeten ontsluiten.

Handelsindustrie. Wat handel en industrie betreft, gaf de heer Beau een nuttigen wenk aan het moederland:

„Onze kooplieden en industrieelen moeten voor de markt in het Verre Oosten werken, met Indo-China als basis en niet als doel. Verzekerd van den afzet tot loonenden prijs van een gedeelte hunner goederen in een groote kolonie als Indo-China, moesten zij op de groote chineesche markten den strijd aanbinden tegen de engelsche, amerikaansche, duitsche, belgische en japansche concurrenten.

't Is waar dat er verschillende artikelen zijn, ten opzichte waarvan Frankrijk niet hopen kan zijn concurrenten te slaan, hetzij wegens hooge vrachtkosten, hetzij wegens de hooge arbeidsloonen of de duurte der grondstof.

Voor de vervaardiging van deze artikelen moet en kan Indo-China in de plaats treden van het moederland, en op zijnen grond de industrieën in het leven roepen, welke niet loonend genoeg zijn om die in Frankrijk te scheppen.

Zoo zal geleidelijk een indo-chineesche nijverheid geboren worden en zich ontwikkelen door de schepping van zelfstandige takken van nijverheid, welke in het moederland niet gevonden worden, of filialen van fransche fabrieken, die zich hier het voordeel willen verzekeren van lage arbeidsloonen en goedkoopte der grondstoffen, om hun afzetgebied te kunnen uitbreiden."

Stoomvaartlijnen. Behalve het plan eener wijziging in de, door de schepen der Messageries Maritimes te volgen route voor de australische lijn, gaf de heer Beau zijn verlangen te kennen, naar een betere verbinding met de Filippijnen, China en Japan.

Irrigatie. We laten hier den heer Beau zelf even aan het woord:

„Mijne Heeren, ik heb, uithoofde van gebrek aan het benoodigde personeel, geen irrigatie-dienst in het leven kunnen roepen, zooals ik mij ten vorigen jare had voorgesteld. Maar toch is het mogelijk geweest om voor Annam en Tongkin hoogst belangrijke voor-ontwerpen te maken. Wat Tongkin aangaat hebben studiën, hetzij op het terrein, hetzij op de kaart, aan het licht gebracht, dat het stelsel van afdamming der rivieren en irrigatie met eenvoudige gebruikmaking van terreinhelling daar niet anders dan bij uitzondering kan worden toegepast.

Bovendien is uit een gehouden onderzoek gebleken, dat het niet mogelijk is, om van de inboorlingen een speciale belasting te heffen voor het gebruik van het water; de ondervinding heeft geleerd, dat zij 't dan maar liever niet gebruiken.

Deze omstandigheid maakt dat particuliere irrigatie-ondernemingen van te voren verzekerd zijn, fiasco te zullen maken.

De Staat moet dus deze zaak ter hand nemen en wel de irrigatie tot stand brengen door middel van kanalen, die door gemalen worden gevoed. Bij dit stelsel kunnen de kosten van aanleg op 240 franken per hectare worden geschat, waarvan 180 vallen op den aanleg der kanalen en 60 op de oprichting der gemalen.

De jaarlijksche kosten, met inbegrip van kapitaalrente zouden per hectare 32,40 frank bedragen. Deze uitgaven mogen u hoog voorkomen, maar zijn toch veel lager dan die, voor groote irrigatiewerken in andere landen met name op Java, waar de aanlegkosten 6 tot 700 franken per hectare bedragen.

Maar wat het ook kosten moge, deze uitgaven zijn onvermijdelijk in overbevolkte landstreken als de delta's Tongkin en Annam, waar een sterk afwisselend klimaat de bevolking telkens aan schaarschte en zelfs aan hongersnood blootstelt."

Voor Annam zal het dammenstelsel in toepassing kunnen worden gebracht. Voorgesteld wordt het leggen van een dam in den Songsju.

Boekbespreking.

Wij ontvingen van de uitgeversfirma *M. M. Couvée* te 's Gravenhage eene brochure geschreven door den heer *F. Fokkens*, O.-I. Hoofdambtenaar en getiteld: **„Bescheiden Wenken voor de verbetering van den economischen toestand der Inlandsche bevolking op Java en daar buiten."**

Zooals uit de inleiding blijkt, was het 't doel van den schrijver om thans, nu maatregelen tot het verkrijgen van een gezonden economischen toestand op Java en tot ontwikkeling der O.-Indische Buitenbezittingen ernstig aan de orde zijn en spoedig tot uitvoering dienen te komen eenige wenken te geven, gegrond op ondervinding en ervaring, in het bijzonder strekkende om tot een gezonde basis te geraken, waarop veilig kan worden voortgebouwd.

De heer *Fokkens* is op 't gebied der O.-Indische staathuishoudkunde een goede bekende en in zijn brochure vindt men dan ook veel aangehaald uit vroegere redevoeringen of geschriften. Dat hij dit alles tot een geheel samenvoegde en het deed publiceeren nog juist vóór de O.-Indische begrooting zou in behandeling komen, was een goed idee.

Er kan zoowel voor belangstellenden, als voor hen, die 't doen moeten niet te veel degelijk licht verspreid worden omtrent Indische toestanden.

Wij zullen hetgeen hij in zijn vlugschrift als middelen tot verbetering aangeeft hier niet analyseeren. Hij behandelt achtereenvolgens: den strijd tegen woeker, vermindering van belastingdruk, verhooging der inkomsten verkregen door landbouw en kleinhandel, controle op de immigratie van vreemde Oosterlingen, emigratie der Javanen naar de Buitenbezittingen, enkele eenvoudige middelen in het belang der ontwikkeling van die Buitenbezittingen en ten slotte het noodzakelijke om eindelijk gevolg te geven aan het eene halve eeuw geleden genomen besluit tot afschaffing der slavernij.

In den grondslag zijn wij, in alles wat de heer F. voorstelt zijn geestverwant en juist daarom heeft het ons verwonderd, dat hij in zijne inleiding, sprekende over de 30 millioen, die in de bekende Nota ad 21 Februari 1903 van den Minister van Koloniën, werden aangewezen als bestemd om Indië er boven op te helpen, niet te gelijkertijd heeft te kennen gegeven, dat zulk een bedrag, ook als men zijne wenken zou willen ter harte nemen, verre van voldoende zouden zijn.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Gids. October 1904.

De Residentie Djokjakarta, door H. H. van Kol. — Art. 81 van het Regeeringsreglement van Nederlandsch-Indië, door Mr. A. J. Immink. — Over het opbeuren van Inlandsche Nijverheid, door J. E. Jasper. — Varia: Neêrland's zeemacht. — Maandel. revue van Brochures en van Tijdschrift- en Dagbladartikelen. — Koloniale literatuur: Atlas met graphische voorstellingen v/d. samenstelling van voedingsmiddelen in N.-I. — Nederlandsch Oost- en West-Indië, geographisch, ethnographisch en economisch. — Geschiedk. overzicht van het ontstaan der spoor- en tramwegen in N.-I. — Wetenschap en Industrie: Oudste ontdekkingstochten naar Oost-Indië. — Postspaarbanken en nationaal crediet. — Odorata. — Het nut van wildhoutbosschen voor den landbouw. — De ontwikkeling van Sabang. — Eene merkwaardige memorie, door S. Kalff (slot). — Maandelijksche Bibliographie voor Oost- en West-Indië, door W. C. M.

Vragen van den Dag, October 1904.

Dr. H. Blink: Katoennood. Katoennijverheid en katoenhandel, mede in betrekking tot Nederland en zijn koloniën (slot). — De wereldproductie van katoen in 1902/3.

De Indische Mercuur. 4 Oct. 1904. No. 40

De Chineesche Likin's. — Verbetering van den veestapel. — Patchoulycultuur. — Gepleisterde graven, door R. W. T. — Koloniaal Verslag van 1904 (vervolg). — Uit consulaire verslagen. — Twee nieuwe boekjes over beri-beri, door Dr. C. L. van der Burg. — Verslagen van Maatschappijen. — Naar de cacaoplantages van Ecuador. — Enz.

Hollandsche Revue, October 1904.

Boeatan (met illustratie).

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeeling 's-Gravenhage.

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken. Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

- Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.
- Een bekwame linnennaaister.
- Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.
- Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.
- Drie dames voor pianolessen.
- Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.
- Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).
- Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).
- Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.
- Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.
- Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.
- Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.
- Eene Dame voor Zanglessen.
- Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.
- Vier Dames voor waarnemen van een huishouden.
- Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.
- Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren.
- Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.
- Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.
- Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.
- Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.
- Een jonge dame met akte L. O., Handwerken en Muziek, zag zich gaarne geplaatst als gouvernante voor Indië.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani